

รายงานการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชน
ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
The way to Support the Organic Farming to Create Health
Community at NaNgua, Phetchabun Province.

กิตติวดี สีดาและคณะ
สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2559

รหัสโครงการสัญญา

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชน
ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

The way to Support the Organic Farming to Create Health
Community at Na Ngua, Phetchabun Province.

กิตติวดี สีดา

สาขาวิชาพัฒนาสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ใจศรกาญจนา จารีกสมาน

สาขาวิชาพัฒนาสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สวรรณค์ ยมสีดา

สาขาวิชาพัฒนาสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

อุดหนุนทุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ งบประมาณแผ่นดินที่พิจารณาโดย

ผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2559

ชื่องานวิจัย	แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ The way to Support the Organic Farming to Create Health Community at Na Ngua, Phetchabun Province.
ผู้วิจัย	กิตติวดี สีดา
ผู้ร่วมวิจัย	ใจศศราญุ จารีกสมาน และ สวรรค์ ยมสีดา
สาขาวิชา	พัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ 2560

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร รวมไปถึงแนวทางที่จะทำให้เกิดชุมชนต้นแบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแบ่งเป็นผู้รู้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนาजूจำนวน 30 คน กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล และ กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการเกษตร ครู การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนหนึ่ง ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่สอง เชิญวิทยากรให้ความรู้กับเกษตรกรเรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และสุขภาวะของชุมชน ขั้นตอนที่สาม ประชุมระดมสมองแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนที่สี่ นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย ขั้นตอนที่ห้า เผยแพร่งานวิจัยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ คือ 1) พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลนาजू มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม คุณภาพดินดี ตั้งอยู่ใกล้เขตเมืองมีความสะดวกในด้านการคมนาคมขนส่ง 2) ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐให้ปลูกพืชผักแบบอินทรีย์ในโครงการ Green Market ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) ผู้นำชุมชนพร้อมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ แต่จากการวิจัยก็พบว่า มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ดังนี้ 1) การติดพันระสัจญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ ส่งผลให้ไม่มีเงินลงทุนและไม่กล้าเปลี่ยนแปลง 2) พื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น เกษตรกรที่ต้องการปลูกพืชแบบอินทรีย์จึงกังวลว่าไม่สามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้ 3) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย 4) ความเชื่อเดิมที่ว่า การที่มีนายทุนให้โควตา รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรมีความมั่นคงมากกว่าการปลูกพืชแบบอินทรีย์ที่ไม่มีตลาดรองรับ 5) ทศนคติที่ไม่ตรงกันในครอบครัวทำให้เกษตรกรหลายรายเลือกรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าที่จะเปลี่ยนวิธีการผลิตมาเป็นเกษตรอินทรีย์ สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ การวิจัยเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่าง เกษตรกร ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ ให้เกิดการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ในชุมชนแบบเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้เป็นตลาดสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์

คำสำคัญ : เกษตรอินทรีย์ สุขภาวะชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ขอขอบคุณเกษตรกรพื้นที่ตำบลนางิ้ว สำหรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ การให้ความร่วมมือในการสนทนากลุ่ม ระดมความคิดเห็น และความมีน้ำใจ ให้เข้าเยี่ยมชมแปลงเกษตรอินทรีย์

ขอขอบคุณนางพัชรารรณ รักภู ผู้ใหญ่บ้านบ้านนางิ้วหมู่ 11 สำหรับการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้สามารถจัดการสนทนากลุ่มได้อย่างราบรื่น

ขอขอบคุณนางเชาวนี้อยู่ ล้ำชม คุณครูการศึกษาออกโรงเรียน ตำบลนางิ้ว สำหรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย

ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลนางิ้ว สำหรับการร่วมสนทนากลุ่ม และกรุณาให้ข้อมูลด้านสุขภาวะกับเกษตรกร

ขอขอบคุณวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับเกษตรกร ทั้งเรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และสุขภาวะของชุมชน

ขอขอบคุณ อาจารย์ใจสคราญ จารึกสมาน อาจารย์สวรรณค์ ยมสีดา ผู้ร่วมวิจัยที่ช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปี 2559

กิตติยวดี สีดา

15 มีนาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
2.1 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์.....	4
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรยั่งยืน.....	16
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	20
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	21
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	21
3.2 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย.....	21
3.3 ขั้นตอนการวิจัย.....	21
3.4 เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บข้อมูล.....	22
3.5 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล.....	22
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย.....	23
4.1 สถานการณ์ด้านการทำเกษตรอินทรีย์.....	23
4.2 ปัจจัยที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์.....	27
4.3 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์.....	28
4.4 แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์.....	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5	อภิปรายผล.....	32
	5.1 สรุปผลการวิจัย.....	32
	5.2 อภิปรายผล.....	32
	5.3 ข้อเสนอแนะ.....	36
	5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา.....	36
	5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	37
	บรรณานุกรม.....	38
	ภาคผนวก.....	40
	ภาคผนวก ก. หนังสือเชิญวิทยากร.....	41
	ภาคผนวก ข. ภาพการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่ม.....	44
	ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	54
	ภาคผนวก ง. แนวทางการสัมภาษณ์เกษตรกร.....	56
	ภาคผนวก จ. หนังสือรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	58
	ภาคผนวก ฉ. หนังสือรับรองงานวิจัยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่.....	60
	ภาคผนวก ช. ประวัตินักวิจัย.....	63

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินชุมชนเกี่ยวกับการเพาะปลูกในรอบ 1 ปี.....	25

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงสัญลักษณ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์.....	12
ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	20
ภาพที่ 3 แสดงหลักวัชทองคำ วัดโพธิ์กลาง.....	23

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับ ความยั่งยืนของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และวงจรธรรมชาติ ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ แทนที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่มีผลกระทบต่อทางลบ เกษตรอินทรีย์ผสมผสานองค์ความรู้พื้นบ้าน นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนัยของเกษตรอินทรีย์ตามนิยามของสหพันธ์ เกษตรอินทรีย์นานาชาติมองเกษตรอินทรีย์ในฐานะของการเกษตรแบบองค์รวม ที่ให้ความสำคัญในเบื้องต้นกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละเลยมิติด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพราะความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยแยกออกจากความ ยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรและสังคมโดยรวม (มูลนิธิกรีนเนท, 2557)

David W. Crowder and John P. Reganold. (2014). นักวิจัยจากมหาวิทยาลัย Washington State University สหรัฐอเมริกา ได้ทำการศึกษาในลักษณะที่เรียกว่า "การวิเคราะห์อภิมาน" (meta-analysis) ซึ่งเป็นการใช้วิธีทางสถิติในประมวลผลข้อมูลจากงานศึกษาหลายๆ งานวิจัย โดยในการศึกษาในครั้งนี้ นักวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลตอบแทนของฟาร์มที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์เปรียบเทียบกับฟาร์มทั่วไป โดยใช้ข้อมูลจากงานวิจัย 44 งานวิจัย ย้อนหลังกลับไป ในตลอดช่วง 40 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาระบบการปลูกพืช 55 ชนิด ใน 14 ประเทศ ใน 5 ทวีป พบว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์มีกำไรดีกว่าถึงร้อยละ 22-35 ซึ่งทำให้เกษตรอินทรีย์ มีสัดส่วนของผลตอบแทนต้นทุน (benefit/cost ratio) สูงกว่าเกษตรทั่วไปร้อยละ 20-24 ในขณะที่ต่างประเทศหลายๆประเทศนั้นถือว่ายากจนทรัพยากรธรรมชาติ กลับให้ความสำคัญกับการผลิตในแนวทางเกษตรอินทรีย์ แต่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม กลับพยายามที่จะนำวิธีการผลิตให้ไปสู่การเกษตรเชิงเดี่ยว เน้นสารเคมีเพื่อปริมาณผลผลิตโดยไม่ได้คำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพ หรือสุขภาพของตนเอง ข้อมูลโดยมูลนิธิสายใยแผ่นดินเกี่ยวกับพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ลดลงจากร้อยละ 6.4 จาก 219,309.66 ไร่ ในปี พ.ศ. 2554 เหลือ 205,385.81 ไร่ ในปี พ.ศ. 2555 แต่กลับมาฟื้นตัวเพิ่มขึ้นเป็น 213,183.68 ไร่ ในปี พ.ศ. 2556 และจากฐานข้อมูลพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเกษตรกรและพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานแล้วเป็นสัดส่วนมากที่สุด ในขณะที่ภาคใต้ มีสัดส่วนของทั้ง

เกษตรกรและพื้นที่น้อยที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่า ในภาคเหนือ มีสัดส่วนเกษตรกรมากถึงร้อยละ 29 แต่มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพียงร้อยละ 15 เท่านั้น ในขณะที่ภาคกลาง สัดส่วนของเกษตรกรมีอยู่น้อย แต่กลับมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองค่อนข้างมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลค่าเฉลี่ยการถือครองที่ดินของเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ ที่ค่อนข้างต่ำกว่าการถือครองเฉลี่ยของเกษตรกรทั่วไป แต่โดยภาพรวมแล้ว พื้นที่เฉลี่ยการถือครองที่ดินของเกษตรอินทรีย์ใกล้เคียงกันกับการถือครองของเกษตรกรทั่วไป เจาะลึกลงระดับจังหวัด ห้าจังหวัดที่มีเกษตรกรทำการผลิตเกษตรอินทรีย์และมีพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมากที่สุดมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะมีโครงการเกษตรอินทรีย์ขนาดใหญ่ที่เป็นของผู้ประกอบการเดี่ยว แต่มีพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ที่ใหญ่มาก ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยตรวจรับรองในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ถ้านับจำนวนครอบครัวหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ในประเทศจะเป็นผู้ตรวจรับรองส่วนใหญ่ร้อยละ 70 แต่ถ้าพิจารณาจากพื้นที่ที่ได้รับการรับรอง หน่วยตรวจรับรองในประเทศได้ตรวจรับรองพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพียงร้อยละ 40 เท่านั้น

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์มานาน มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่าไม้ มีแนวเทือกเขาใหญ่ เทือกเขาค้อ ภูทวด ติดต่อกับภูหินร่องกล้า เชื่อมกับแนวเขาทางด้านเหนือ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเลย ประกอบด้วย ภูผานกนางแอ่น ภูกลม่วง ภูสะแดง เขาแผงม้า ต่อเนื่องกับเทือกเขาทางด้านทิศตะวันออก ในเขตอำเภอน้ำหนาว ติดต่อกับจังหวัดเลย จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดชัยภูมิ คือเทือกเขาเพชรบูรณ์ อันประกอบด้วยภูเขาต่างๆ ได้แก่ ภูห้วยหินลาด ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง เขาเสลียงเตาเผา เขาแป้นน้ำ เขาอู่มนาง และเขาลวก ส่วนที่เป็นภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 40 ของพื้นที่จังหวัด ดินที่มีลักษณะพิเศษ จะเป็นดินที่ราบริมแม่น้ำ หรือลานตะพักลำน้ำ ประกอบด้วยดิน ที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงระดับสูง เหมาะสมต่อการเกษตร จากสภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่ในหลายอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ที่ป่าชุมชนซึ่งเป็นที่ทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางอาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่สถานการณ์ปัจจุบัน พื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดเพชรบูรณ์เริ่มจะลดน้อยลง เพราะถูกแปรรูปเป็นสิ่งก่อสร้าง รีสอร์ท ร้านกาแฟ และสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งการเกษตรส่วนใหญ่ก็เป็นการเกษตรที่เน้นปริมาณ เน้นสารเคมี มากกว่าการเกษตรที่ปลอดภัย นำมาซึ่งความเสี่ยงในด้านสุขภาพของชุมชน ความเสื่อมโทรมของดิน การเสื่อมถอยของภูมิปัญญาด้านการเกษตร เพราะเน้นในเชิงการค้ามากกว่าวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย และความเสี่ยงต่อการเกิดโรคจากการทำการเกษตร หรืออาจกล่าวได้ว่า เสี่ยงต่อสุขภาพของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านภูมิปัญญา

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ คณะวิจัยเห็นว่า การนำเกษตรอินทรีย์เข้ามาเป็นแนวทางแก้ไข ปัญหาทางด้านสุขภาพของชุมชนจึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต โดยคณะวิจัยได้สำรวจความต้องการจากผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ชุมชนมีความต้องการที่ทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อสุขภาพของชุมชน โดยเน้นการให้องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างสุขภาพ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภูมิปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรแบบอินทรีย์ของชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- 3.) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาพ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภูมิปัญญา

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยเน้นการให้องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาพ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภูมิปัญญา

ขอบเขตด้านพื้นที่ เทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลา มกราคม 2559 – มีนาคม 2560

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่องานวิจัยครั้งนี้สำเร็จ คณะวิจัยคาดหวังว่า ผลการวิจัยจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

2.1.1 ความหมายของเกษตรอินทรีย์

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้ให้ความหมายว่า “เกษตรอินทรีย์คือ ระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุพิษจากการสังเคราะห์ และไม่ใช้พืช สัตว์หรือจุลินทรีย์ ที่ได้มาจากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน” สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement – IFOAM) ซึ่งเป็นเครือข่ายขององค์กรด้านเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “เป็นระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และวงจรธรรมชาติ ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ แทนที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่มีผลกระทบต่อทางลบ เกษตรอินทรีย์ผสมผสานองค์ความรู้พื้นบ้าน นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง”

2.1.2 หลักการเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์เกิดจากแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ด้านการเกษตร 2 คน คือ Sir Albert Howard และ F.H.Kling ทั้งสองคนได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาระบบเกษตรกรรมแบบพื้นเมืองของประเทศตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และอินเดีย ซึ่ง Howard ได้เขียนหลักการของเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ไว้ 7 ข้อคือ

- 1) สุขภาพที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต
- 2) สุขภาพที่ดีของทุกๆ สิ่ง (ดิน พืช สัตว์ และมนุษย์) จะเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ดุจสายโซ่เส้นเดียวกัน
- 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับห่วงโซ่แรก คือดิน และส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อื่นที่อยู่ในระดับที่สูงกว่า จนกระทั่งมนุษย์ที่ยืนอยู่บนสุดของห่วงโซ่แห่งความสัมพันธ์
- 4) ปัญหาการระบาดของโรคแมลง ทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในระบบเกษตรสมัยนั้นคือปัญหาในห่วงโซ่ที่ 2 และ 3 (พืช-สัตว์)

5) ปัญหาเรื่องสุขภาพของคนในสังคมสมัยใหม่ เป็นผลต่อเนื่องมาจากปัญหาความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่ที่ 2 และ 3 (พืช-สัตว์)

6) สุขภาพไม่ดีของพืช สัตว์ และมนุษย์เป็นผลต่อเนื่องมาจากสุขภาพที่ไม่ดีของดินซึ่งเป็นรากฐานของทุกๆ สิ่งการแก้ไขปัญหาสุขภาพโดยการพัฒนายาและวิธีการรักษาโรค ไม่อาจทำให้สุขภาพดีขึ้นได้ ถ้าละเลยความอุดมสมบูรณ์ของดิน

7) การปรับเปลี่ยนการพัฒนาที่เป็นอยู่ให้ถูกต้องมิใช่เรื่องยาก เพียงเราต้องสำนึกในปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับกฎและบทบาทอันซับซ้อนของธรรมชาติ โดยการคืนทุกสิ่งจากการใช้ประโยชน์ให้กลับสู่ผืนดิน ผสมผสานการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์และไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นการรบกวนต่อกระบวนการสะสมธาตุอาหารที่ดำเนินการโดยสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ซึ่งอาศัยอยู่ในดิน

สำหรับหลักการเกษตรอินทรีย์ที่ยอมรับกันทั่วไปคือ หลักการที่กำหนดโดยสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Organic Agriculture Movements – IFOAM) โดยสหพันธ์ฯ ได้ระดมความคิดเห็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์โดยตรงจากทั่วโลก ร่างหลักการเกษตรอินทรีย์นี้ได้รับการนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของสหพันธ์ฯ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2548 และที่ประชุมใหญ่ได้ลงมติรับรองหลักการเกษตรอินทรีย์ดังกล่าว โดยหลักการเกษตรอินทรีย์ของสหพันธ์ฯ ประกอบด้วยหลักการ 4 ข้อสำคัญ คือ สุขภาพ, นิเวศวิทยา, ความเป็นธรรม, และการดูแลเอาใจใส่ (health, ecology, fairness and care) (ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเน็ต, 2557)

(ก) มิติด้านสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก สุขภาวะของสิ่งมีชีวิตแต่ละปัจเจกและของชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกันกับสุขภาวะของระบบนิเวศ การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่างๆ แข็งแรง มีสุขภาวะที่ดี ส่งผลต่อสัตว์เลี้ยงและมนุษย์ที่อาศัยพืชพรรณเหล่านั้นเป็นอาหาร

สุขภาวะเป็นองค์รวมและเป็นปัจจัยที่สำคัญของสิ่งมีชีวิต การมีสุขภาวะที่ดีไม่ใช่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงภาวะแห่งความเป็นอยู่ที่ดีของกายภาพ จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยรวม ความแข็งแรง ภูมิคุ้มกัน และความสามารถในการฟื้นตัวจากความเสื่อมถอยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสุขภาวะที่ดี บทบาทของเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในไร่นา การแปรรูป การกระจายผลผลิต หรือการบริโภค ต่างก็มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีของระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ตั้งแต่สิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กสุดในดินจนถึงตัวมนุษย์เราเอง เกษตรอินทรีย์จึงมุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อสนับสนุนให้มนุษย์ได้มีสุขภาวะที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ เกษตรอินทรีย์จึงเลือกที่จะปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เวชภัณฑ์สัตว์ และสารปรุงแต่งอาหาร ที่อาจมีอันตรายต่อสุขภาพ

(ข) มิติด้านนิเวศวิทยา เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยา และวัฏจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยทำให้

ระบบและวิถีกิจกรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนมากขึ้น หลักการเกษตรอินทรีย์ในเรื่องนี้ตั้งอยู่บน กระบวนทัศน์ที่มองเกษตรอินทรีย์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศที่มีชีวิต ดังนั้น การผลิต การเกษตรจึงต้องพึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยาและวงจรของธรรมชาติ โดยการเรียนรู้และ สร้างระบบนิเวศสำหรับให้เหมาะสมกับการผลิตแต่ละชนิด ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของการปลูกพืช เกษตรกรจะต้องปรับปรุงดินให้มีชีวิต หรือในการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรจะต้องใส่ใจกับระบบนิเวศ โดยรวมของฟาร์ม หรือในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรต้องใส่ใจกับระบบนิเวศของบ่อเลี้ยง การ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หรือแม้แต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่า จะต้องสอดคล้องกับวิถีการและสมดุล ทางธรรมชาติ แม้ว่าวิถีกิจกรรมชาติจะเป็นสากล แต่อาจจะมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นได้ ดังนั้น การจัดการเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขท้องถิ่น ภูมินิเวศ วัฒนธรรม และ เหมาะสมกับขนาดของฟาร์ม เกษตรกรควรใช้ปัจจัยการผลิตและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เน้น การใช้ซ้ำ การหมุนเวียน เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน

ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ควรสร้างสมดุลของนิเวศการเกษตร โดยการออกแบบระบบการทำ ฟาร์มที่เหมาะสม การฟื้นฟูระบบนิเวศท้องถิ่น และการสร้างความหลากหลายทั้งทางพันธุกรรมและ กิจกรรมทางการเกษตร ผู้คนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแปรรูป การค้า และการบริโภคผลผลิต เกษตรอินทรีย์ควรช่วยกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ของภูมินิเวศ สภาพบรรยากาศ นิเวศ ท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ อากาศ และน้ำ

(ค) มิติด้านความเป็นธรรม เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องอยู่บนความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรม ระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต ความเป็นธรรมนี้รวมถึงความเท่าเทียม การเคารพ ความ ยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลกที่เราอาศัยอยู่ ทั้งในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และ ระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในหลักการด้านนี้ ความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในทุกๆระดับควรมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม ทั้ง เกษตรกร คนงาน ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้า และผู้บริโภค ทุกคนควรได้รับโอกาสในการมี คุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนช่วยในการรักษาอธิปไตยทางอาหาร และช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน เกษตรอินทรีย์ควรมีเป้าหมายในการผลิตอาหารและผลผลิตการเกษตรอื่นๆ ที่เพียงพอ และมีคุณภาพ ที่ดี ในหลักการข้อนี้หมายถึงรวมถึงการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัด สภาพการเลี้ยงให้สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการทางธรรมชาติของสัตว์ รวมทั้งดูแลเอาใจใส่ ความเป็นอยู่ของสัตว์อย่างเหมาะสม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำมาใช้ในการผลิตและ การบริโภคควรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นธรรม ทั้งทางสังคมและทางนิเวศวิทยา รวมทั้งต้องมีการ อนุรักษ์ปกป้องให้กับอนุชนรุ่นหลัง ความเป็นธรรมนี้จะรวมถึงว่า ระบบการผลิต การจำหน่าย และ การค้าผลผลิตเกษตรอินทรีย์จะต้องโปร่งใส มีความเป็นธรรม และมีการนำต้นทุนทางสังคมและ สิ่งแวดล้อมมาพิจารณาเป็นต้นทุนการผลิตด้วย

(ง) มิติด้านการดูแลเอาใจใส่ การบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ควรจะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบต่อ เพื่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของคนทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งพิทักษ์ปกป้องสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย เกษตรอินทรีย์เป็นระบบที่มีพลวัตและมีชีวิตในตัวเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ควรดำเนินการต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิตในการผลิต แต่ในขณะเดียวกันจะต้องระมัดระวังอย่าให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ จะต้องมีการประเมินผลกระทบอย่างจริงจัง และแม้แต่เทคโนโลยีที่มีการใช้อยู่แล้ว ก็ควรจะต้องมีการทบทวนและประเมินผลกันอยู่เนืองๆ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เรายังไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างดีพอเกี่ยวกับระบบนิเวศการเกษตร ที่มีความสลับซับซ้อน ดังนั้น เราจึงต้องดำเนินการต่างๆ ด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่

การดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบต่อเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ การพัฒนา และการคัดเลือกเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในเกษตรอินทรีย์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจว่า เกษตรอินทรีย์นั้นปลอดภัยและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ประสบการณ์จากการปฏิบัติและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสมถ่ายทอดกันมา ก็อาจมีบทบาทในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้เช่นกัน เกษตรกรและผู้ประกอบการควรมีการประเมินความเสี่ยง และเตรียมการป้องกันจากนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ และควรปฏิเสธเทคโนโลยีที่มีความแปรปรวนมาก เช่น เทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม การตัดสีนใจเลือกเทคโนโลยีต่างๆ จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและระบบคุณค่าของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่อาจได้รับผลกระทบ และจะต้องมีการปรึกษาหารืออย่างโปร่งใสและมี

ระบบการทำเกษตรอินทรีย์ มีประโยชน์หลายด้านดังนี้

1) ด้านสิ่งแวดล้อม พื้นฟูระบบนิเวศให้กลับคืนสู่สภาพสมดุล สร้างความหลากหลายทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ประหยัดพลังงานและมีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านเศรษฐกิจ เกษตรอินทรีย์มีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านรายได้ อาหาร เกษตรอินทรีย์ปฏิเสธการผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและตลาดท้องถิ่นเป็นสำคัญ และปัจจัยการผลิต และมีอิสระในการเลือกปัจจัยการผลิต มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดหาได้ในครอบครัวและชุมชนไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกชุมชน ซึ่งอยู่เหนือการควบคุมและกาดัดสีนใจของเกษตรกร

3) ด้านสังคม เกษตรอินทรีย์มุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงสร้างความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรมทางสังคมทั้งการบริโภค วิถีชีวิต การพึ่งพาอาศัยกัน การจัดการทรัพยากร และอุดมการณ์

การทำเกษตรอินทรีย์นั้นเราอาศัยธรรมชาติในการสร้างสมดุล ระบบและวิธีการต่างๆ ที่ระบบเกษตรอินทรีย์นำมาใช้ในการจัดการนั้นมีความหลากหลายวิธีด้วยกัน โดยแต่ละวิธีการก็จะมีบทบาทในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาและสร้างสมดุลแก่ระบบนิเวศที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามแต่ละวิธีการก็จะทำหน้าที่กันแบบสอดคล้องประสานกัน และเอื้อประโยชน์กันอย่างเป็นระบบ เทคนิคในการทำเกษตรอินทรีย์สรุปได้ ดังนี้

1) **การใช้วัสดุคลุมดิน** โดยใช้เศษซากอินทรีย์วัตถุจำพวกใบไม้ มูลสัตว์ เป็นต้น เพราะจะช่วยรักษาความชื้นภายในดิน ป้องกันการชะล้างของผิวดินที่เกิดจากน้ำและลม ควบคุมอุณหภูมิของผิวดินไม่ให้ร้อนจนเกินไป ช่วยปรับปรุงพื้นดิน และควบคุมวัชพืช

2) **การปรับปรุงดินโดยใช้พืชตระกูลถั่ว** เพราะพืชตระกูลถั่วมีประโยชน์ในการให้ปุ๋ยไนโตรเจนแก่ดิน ช่วยให้เศษซากพืชย่อยสลายได้ดีขึ้น ลดการระบาดของแมลง รักษาความชื้นของดิน และป้องกันการชะล้างของผิวดิน

3) **การใช้ปุ๋ยหมัก** ปุ๋ยคอก หินแร่ และเศษวัสดุจากการเกษตร ธาตุอาหารที่ได้จากกระบวนการเน่าเปื่อยผุพังของปุ๋ยประเภทนี้เป็นประโยชน์ต่อพืช ในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่อันตรายต่อความสมดุลและสิ่งมีชีวิตในดิน

4) **การลดการไถพรวนดิน** โดยไถพรวนให้น้อยที่สุด หรือไถพรวนแบบอนุรักษ์เพื่อลดการรบกวนกิจกรรมและปริมาณของจุลินทรีย์และสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อดิน

5) **การผสมผสานการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์** เป็นการจัดการทรัพยากรในไร่ทำให้เกื้อกูลประโยชน์กันทั้งในเรื่องการควบคุมศัตรูพืชและการเพิ่มอินทรีย์วัตถุ จึงไม่ต้องพึ่งปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและอื่นๆ

6) **การควบคุมศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี** ทำได้โดยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน อนุรักษ์แมลงที่มีประโยชน์ เช่น ตั๊กแตนตำข้าว ตัวงเต่า ปลูกพืชที่มีกลิ่นฉุน เช่น ดาวเรือง ตะไคร้ เป็นต้น

7) **ปลูกพืชประจำท้องถิ่นและตามฤดูกาล** เป็นการทำการเกษตรโดยการเลียนแบบธรรมชาติ ไม่ฝืนธรรมชาติ

8) **วิธีการผลิตพืชอินทรีย์** สร้างสภาพแวดล้อมและโครงสร้างของดินให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของชีวิตอินทรีย์ มุ่งเน้นการเพิ่มปริมาณสารอินทรีย์ โดยใช้ปุ๋ยหมักจากวัสดุธรรมชาติ จัดการแหล่งน้ำที่ใช้ในแหล่งผลิต มีพื้นที่รวมประมาณ 5 ไร่ เป็นบ่อน้ำซึมมออกมาจากใต้ดินตลอดปี

9) **การดูแลรักษาพืชอินทรีย์** โดยการจัดการแมลงศัตรูพืช การจัดการวัชพืชในแปลงพืชอินทรีย์ และการจัดการแปลงพืชอินทรีย์ โดยการวางแผนการผลิต การปลูกพืชหมุนเวียนสลับกัน ระหว่างผักกับสมุนไพร การให้น้ำระบบสปริงเกอร์ (Sprinker) การใส่ปุ๋ยอินทรีย์ทางดินปีละ 2 ครั้งในปริมาณ 10 ตัน/ไร่/ปี การสร้างแนวกันชน เป็นต้น

เกษตรอินทรีย์ คือ การทำการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ ซึ่งเป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะให้ความสนใจเฉพาะแต่ผลผลิตของพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการทำการผลิต

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เกษตรอินทรีย์จึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ นอกเหนือจากการปฏิเสธการใช้สารเคมีการเกษตรแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของวงจรของธาตุอาหาร การประหยัดพลังงาน การอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเกษตรอินทรีย์เป็นการบริหารจัดการฟาร์มเชิงบวก (Positive Management) และการจัดการเชิงบวกนี้เองที่ทำให้เกษตรอินทรีย์แตกต่างอย่างสำคัญจากการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีแบบปล่อยปะละเลย เป็นการเกษตรตามแบบธรรมชาติ หรือเกษตรปลอดสารเคมีและเกษตรไร้สารพิษที่เข้าใจกันในปัจจุบัน

เกษตรอินทรีย์เป็นการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการทำฟาร์มเชิงสร้างสรรค์ (เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตรในไร่นา) ดังนั้นเกษตรกรที่หันมาทำเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและบริหารจัดการฟาร์มของตนเพิ่มขึ้นด้วย ผลที่ตามมาก็คือเกษตรอินทรีย์จึงเป็นแนวทางการเกษตรที่ตั้งอยู่บนกระบวนการแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา เพราะเกษตรกรต้องสังเกต ศึกษา วิเคราะห์-สังเคราะห์ และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการทำการเกษตรของฟาร์มตนเอง ซึ่งจะมีเงื่อนไขทั้งทางกายภาพ (เช่น ลักษณะของดิน ภูมิอากาศ และภูมินิเวศ) รวมถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น เพื่อคัดสรรและพัฒนาแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่เฉพาะและเหมาะสมกับฟาร์มของตัวเองอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น เกษตรอินทรีย์มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องอ่อนน้อมและเรียนรู้ในการดัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นวิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิถีแห่งการเคารพและพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทย

แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้า เพราะตระหนักว่าครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาการจำหน่ายผลผลิต เพื่อเป็นรายได้ในการดำรงชีพ

ขบวนการเกษตรอินทรีย์พยายามส่งเสริมการทำการตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งใน ระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ โดยการตลาดท้องถิ่นอาจมีรูปแบบที่หลากหลายตามแต่เงื่อนไขทาง สภาพเศรษฐกิจและ สังคมของท้องถิ่นนั้น เช่น ระบบชุมชนสนับสนุนการเกษตร (Community Support Agriculture - CSA) หรือระบบอื่นๆ ที่มีหลักการในลักษณะเดียวกัน ส่วนตลาดที่ห่างไกล ออกจากผู้ผลิต ขบวนการเกษตรอินทรีย์ได้พยายามพัฒนามาตรฐานการผลิตและระบบการ ตรวจสอบรับรอง ที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคได้ว่า ทุกขั้นตอนของการผลิต แปรรูป และการ จัดการนั้นเป็นการทำงานที่พยายามอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาคุณภาพของผลผลิต ให้เป็นธรรมชาติเดิมมากที่สุด

จากแนวคิดหลักพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ ที่มุ่งเน้นการทำการเกษตรที่อนุรักษ์และฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม แนวทางปฏิบัติของเกษตรอินทรีย์จึงเน้นการผลิตความสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ โดยการ ประยุกต์ปรับใช้กลไกนิเวศธรรมชาติสำหรับการทำเกษตร ที่สำคัญได้แก่ การหมุนเวียนธาตุอาหาร การสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความสัมพันธ์แบบสมดุลของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย การอนุรักษ์ และฟื้นฟูนิเวศการเกษตร

10) การพึ่งพากลไกธรรมชาติในการทำการเกษตร

เกษตรอินทรีย์ตั้งอยู่บนปรัชญาแนวคิดที่ว่า การเกษตรที่ยั่งยืนต้องเป็นการเกษตรที่เป็นไป ตามครรลองของธรรมชาติ ไม่ใช่การเกษตรที่ฝืนวิถีธรรมชาติ ดังนั้น การทำการเกษตรจึงไม่ใช่การ พยายามเอาชนะธรรมชาติ หรือการพยายามดัดแปลงธรรมชาติเพื่อการเพาะปลูก แต่เป็นการเรียนรู้ จากธรรมชาติและปรับระบบการทำเกษตรให้เข้ากับวิถีแห่ง ธรรมชาติ

กลไกในธรรมชาติที่สำคัญต่อการทำการเกษตรอินทรีย์ได้แก่ วงจรการหมุนเวียนธาตุอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงจรไนโตรเจนและคาร์บอน วงจรการหมุนเวียนของน้ำ พลวัตของภูมิอากาศและ แสงอาทิตย์ รวมทั้งการพึ่งพากันของสิ่งมีชีวิตอย่างสมดุลในระบบนิเวศ ทั้งในเชิงของการเกื้อกูล การ พึ่งพา และห่วงโซ่อาหารตามที่ต่างๆ ทั่วโลกย่อมมีระบบนิเวศและกลไกตามธรรมชาติที่แตกต่างกัน ออกไป เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสภาพเงื่อนไขของ ท้องถิ่นที่ตนเองทำ การเกษตรอยู่ การหมั่นสังเกต เรียนรู้ วิเคราะห์-สังเคราะห์ และทำการทดลอง เป็นกระบวนการ เรียนรู้ที่ต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่ว่าระบบฟาร์มเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรแต่ละรายจะ ได้ใช้ประโยชน์จาก กลไกธรรมชาติและสภาพนิเวศท้องถิ่นอย่างเต็มที่

11) การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต

เกษตรอินทรีย์มีแนวทางที่มุ่งให้เกษตรกรพยายามผลิตปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์ ด้วยตนเองในฟาร์มให้ได้มากที่สุด แต่ในกรณีที่เกษตรกรไม่สามารถผลิตได้เอง (เช่น มีพื้นที่ การผลิตไม่พอเพียง หรือต้องมีการลงทุนสูงสำหรับการผลิตปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องใช้) เกษตรกรก็ สามารถซื้อหาปัจจัยการผลิตจากภายนอกฟาร์มได้ แต่ควรเป็นปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น

แนวทางนี้เป็นไปตามหลักการสร้างสมดุลของวงจรธาตุอาหารที่ กระตุ้นให้เกษตรกรพยายาม จัดสมดุลของวงจรธาตุอาหารในระบบที่เล็กที่สุด (ซึ่งก็คือในฟาร์มของเกษตรกร) และมีความ สอดคล้องกับนิเวศของท้องถิ่น อันจะช่วยสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบการผลิตในระยะ ยาว นอกจากนี้การเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นยังเป็นการใช้ ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขนย้ายปัจจัยการผลิตเป็นระยะทางไกลๆ

การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตยังมีนัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ กล่าวคือ เกษตร อินทรีย์ไม่ใช่เพียงแค่เทคนิคการผลิต แต่เป็นวิถีชีวิตและขบวนการทางสังคม จากประสบการณ์ของ การพัฒนาระบบเกษตรเคมีที่ผ่านมา เกษตรกรสูญเสียการเข้าถึงและการควบคุมปัจจัยการผลิตและ กระบวนการผลิตในเกือบ ทุกขั้นตอน จำเป็นต้องพึ่งพิงองค์กรภาครัฐและธุรกิจเอกชนในการจัดหา ปัจจัยการผลิตและ เทคโนโลยีการผลิตเกือบทุกด้าน จนเกษตรกรเองแทบไม่ต่างไปจากแรงงานรับจ้าง ในฟาร์มที่ทำงานในที่ดินของตนเอง การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในระบบเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นส่วนหนึ่ง ของการสร้างความเข้มแข็งและความเป็นอิสระของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ซึ่ง จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับรากหญ้าอีกด้วย (ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท, 2557)

2.1.3 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements - IFOAM) ได้ริเริ่มจัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Program) ขึ้นในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรอง เกษตรอินทรีย์ต่างๆ ทั่วโลก ต่อมา ในปี พ.ศ. 2540 สหพันธ์ฯ ได้จัดตั้ง IOAS (International Organic Accreditation Service) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงานนี้ ภายใต้กรอบ ของโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จัดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงกำไร มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

มกท. ได้รับการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM นี้จาก IOAS ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยเป็นหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์แห่งแรกในเอเชียที่ได้รับการรับรองระบบงานนี้ ในระบบ นี้ มกท. สามารถให้บริการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ในขอบข่ายเกี่ยวกับ การเพาะปลูกพืช การเก็บ ผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การแปรรูปและจัดการผลผลิต และปัจจัย การผลิตเพื่อการค้า

ผู้ประกอบการที่ได้รับการรับรองจาก มกท. ตามระบบนี้ จะสามารถใช้ตรารับรองเกษตร อินทรีย์ของ มกท. ร่วมกับตรา "IFOAM Accredited" (ต้องใช้อย่างสม่ำเสมอ)

ภาพที่ 1 แสดงสัญลักษณ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์
ที่มา : สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (2560) ได้ปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560 และมีผลบังคับใช้วันที่ 31 มีนาคม 2560 โดยคณะวิจัยได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับคำจำกัดความ การจัดการฟาร์มโดยรวม และการผลิตพืชอินทรีย์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

2.1.3.1 คำจำกัดความ (Definition) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

-**การปฏิบัติหลังการ เก็บเกี่ยว (Handling)** ได้แก่ การผึ่งแห้ง การตากธัญชาติ การทำความสะอาด การตัดแต่ง การคัดเลือก การบรรจุผลิตภัณฑ์ การจัดเก็บ และการขนส่ง

-**การแปรรูป Processing** ได้แก่ การต้ม การตากแห้ง การอบ การผสม การบด การอัด การสี การทำให้เป็นของเหลว การหมัก การดอง การแช่แข็ง การเคี้ยว การกวน การทอด ฯลฯ

-**การผลิตคู่ขนาน Parallel production** หมายถึง การผลิตในเวลาเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการปลูก การเก็บเกี่ยว การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันหรือผลผลิตที่ไม่สามารถสังเกตความแตกต่างได้ ทั้งแบบอินทรีย์และแบบอื่น ซึ่งการผลิตแบบนี้ หมายรวมถึงการผลิตแบบเคมี ธรรมชาติ อินทรีย์ที่ไม่ขอรับรอง และเกษตรอินทรีย์ ระยะปรับเปลี่ยน

-**เกษตรทั่วไป Conventional agriculture** หมายถึง ระบบการผลิตใดๆ ที่ไม่ได้ผ่านการรับรองเป็นอินทรีย์หรืออินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยน

-**เกษตรอินทรีย์ Organic Agriculture** ระบบการผลิตที่ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและ สารเคมีในการป้องกัน กำจัดศัตรูพืช และเป็นระบบการผลิตที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

-**ความเป็นธรรมในสังคม Social justice** สิทธิทางสังคมขั้นพื้นฐานที่ลูกจ้างและคนงานในฟาร์มเกษตรอินทรีย์และการประกอบการพึงได้รับจากผู้ผลิต/ ผู้ประกอบการที่เป็นนายจ้างอย่างเป็น

ธรรม รวมถึงการที่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการควรได้รับ ความเป็นธรรมทางการค้า เช่น ราคาที่เป็นธรรมจากผู้ซื้อหรือผู้ค้าด้วย

-**ผลิตผล Produce** ผลิตผลที่ได้จากการเพาะปลูกหรือการเก็บเกี่ยวจากธรรมชาติ หรือผ่านการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

-**ผลิตภัณฑ์ Product** ผลิตผลที่ผ่านกระบวนการแปรรูป

-**ผู้ผลิต Producer/Farmer** ผู้ทำการปลูกพืช ดูแลรักษา จนกระทั่งเก็บเกี่ยว และจำหน่าย

-**ผู้ประกอบการ Operator** ผู้ที่ดำเนินกิจการในการนำผลิตผลเกษตรอินทรีย์มาทำการแปรรูปและจำหน่ายรวมทั้งผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ผู้จัดจำหน่าย ผู้ส่งออก และผู้ผลิตปัจจัยการผลิตด้วย

-**ผู้รับช่วงผลิต Subcontractor** ผู้ถูกว่าจ้างให้ทำการผลิต แปรรูป หรือจัดการผลิตผลเกษตรอินทรีย์ในบางขั้นตอน

-**พืชล้มลุก Annual crop** พืชวงจรชีวิตสั้น เก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นภายในฤดูกาลเพาะปลูกเดียว

-**พืชยืนต้น Perennial crop** พืชที่มีอายุยาวกว่า 1 ปี และสามารถเก็บเกี่ยวผลิตผลได้ต่อเนื่องมากกว่าฤดูกาลผลิตเดียว

-**ปัจจัยการผลิต Input** ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ย สารปรับปรุงดิน สารป้องกันการกำจัดศัตรูพืช รวมถึง สารปรุงแต่ง และสารช่วยแปรรูปที่ใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์

-**ปัจจัยการผลิตเพื่อ การค้า Commercial input** ปัจจัยการผลิตซึ่งผ่านกระบวนการผลิตและปรุงแต่งเพื่อประโยชน์ทางการค้า

-**แปลง Field** พื้นที่ทำการเพาะปลูกที่มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน

-**ฟาร์ม Farm** พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์) ซึ่งรับผิดชอบการผลิตโดยบุคคลคนเดียวกันทั้งที่เช่าจากผู้อื่นเพื่อทำการผลิตหรือมีสิทธิ์ทำการผลิตโดยไม่ได้เป็นเจ้าของ

-**ระยะเวลาปรับเปลี่ยน Conversion period** ช่วงเวลานับจากเริ่มต้นทำเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐาน มกท. จนกระทั่งได้รับการรับรองผลิตผลว่าเป็นเกษตรอินทรีย์

-**วัตถุดิบ Raw material** ส่วนประกอบหลักของการผลิตแปรรูปที่ไม่ใช่สารปรุงแต่ง

-**ส่วนผสม Ingredient** สารใดๆก็ตามรวมทั้งวัตถุดิบและสารปรุงแต่งที่ใช้ในการแปรรูปและยังปรากฏอยู่ในผลิตภัณฑ์สุดท้ายโดยอาจเปลี่ยนรูปไปแล้วก็ตาม

-**สารปรุงแต่ง Food additive** สารที่ช่วยเสริมหรือปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ หรือสารใดๆที่ผสมเข้าไปในผลิตภัณฑ์แล้ว มีผลต่อคุณภาพการเก็บรักษา กลิ่น สี รสชาติ ความเข้ากัน หรือคุณสมบัติอื่นๆของผลิตภัณฑ์

-**สิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม Genetically modified organism** สิ่งมีชีวิตทั้ง พืช สัตว์ และ จุลชีพที่ได้มาจากกระบวนการทางพันธุวิศวกรรม

-**ไฮโดรโปนิกส์ Hydroponics** วิธีการปลูกพืชที่ไม่ใช้ดิน และให้พืชดูดสารละลาย แร่ธาตุ เข้าทางรากพืชโดยตรง

2.1.3.2 การจัดการฟาร์มโดยรวม / General Farm Management

- 1) ห้ามใช้สารเคมีทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนสังเคราะห์
- 2) ไม่อนุญาตการผลิตพืชด้วยระบบไฮโดรโปนิกส์
- 3) ห้ามใช้วัสดุนาโนทุกชนิดในการผลิตและแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งใช้กับบรรจุภัณฑ์และวัสดุอุปกรณ์ที่สัมผัสกับอาหาร
- 4) ในกรณีที่ผู้ผลิตยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิตทุกแปลงให้เป็นเกษตรอินทรีย์ แปลงที่ทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี/ทั่วไปที่ไม่ ขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ต้อง สามารถแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน และพื้นที่การผลิตทุกแปลงที่อยู่ในครอบครองของ ผู้ผลิตต้องได้รับการตรวจสอบจาก มกท.
- 5) พื้นที่การผลิตที่ได้รับการรับรองเป็นเกษตร อินทรีย์แล้ว จะต้องไม่ปรับเปลี่ยนเป็นเกษตร อินทรีย์และเกษตรเคมีกลับไปกลับมา ทั้งนี้ มกท. อาจไม่พิจารณารับรองพื้นที่การผลิต แปลงใหม่ให้ ถ้าพื้นที่การผลิตแปลงเดิมเล็ก ท ากเกษตรอินทรีย์โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร
- 6) พื้นที่การผลิตที่ใช้ทำเกษตรอินทรีย์ต้องไม่เป็นพื้นที่ที่มาจาก การเปิดป่าขั้นต้นและระบบนิเวศดั้งเดิม(primary ecosystem)
- 7) มกท. อาจพิจารณาไม่รับรองผู้ผลิตที่ทำการเปิดพื้นที่ป่าสาธารณะมาทำการเกษตรอินทรีย์ ทั้งนี้ มกท. ขอสงวนสิทธิ์การพิจารณาเป็นกรณีไป
- 8) ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการผลิตภายในฟาร์ม เช่น การลดหรือขยายพื้นที่การผลิต การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก การเพิ่มชนิดพืชที่ขอรับรอง ฯลฯ ผู้ผลิต จะต้องแจ้งให้ มกท. ทราบ โดยทันที
- 9) ผู้ผลิตต้องดูแลและชี้แจงให้ลูกจ้างหรือผู้รับผิดชอบการผลิต หรือผู้รับช่วงการผลิต ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์เข้าใจรายละเอียดการปฏิบัติตามมาตรฐาน และเงื่อนไขในการรับรองมาตรฐาน
- 10) ผู้ผลิตต้องจัดทำบันทึกให้ชัดเจน เช่น บันทึกการผลิต การปลูก การดูแลรักษา การซื้อปัจจัยการผลิตที่แสดงให้เห็น แหล่งที่มา ชนิด ปริมาณ และบันทึกการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ต้องมีการระบุคำว่า “อินทรีย์ หรือ มกท.” กำกับไว้ด้วย

11) ผู้ผลิตและผู้ประกอบการจะต้องทำบันทึกข้อร้องเรียนที่ได้รับ และการแก้ไขข้อร้องเรียนให้ มกท.สามารถตรวจสอบได้

2.1.3.3 การผลิตพืชอินทรีย์ / Organic Crop Production

1) พื้นที่การผลิตที่ต้องการขอรับรองมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ต้องผ่าน ระยะปรับเปลี่ยน โดยช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ผลิตต้องปฏิบัติ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ มกท. และได้รับการตรวจ และรับรองจาก มกท. แต่ผลผลิตที่ได้จากพืชที่ปลูกในช่วงระยะ ปรับเปลี่ยนนี้จะยังไม่สามารถ จำหน่ายเป็น ผลผลิตอินทรีย์ได้ วันที่สมัครขอให้มีการรับรองมาตรฐานฯ ให้นับเป็นวันที่ 1 ของการ เริ่มต้นของการเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์หรือเป็นวัน เริ่มต้นของระยะการปรับเปลี่ยน โดยเกษตรกร ต้องเริ่มปฏิบัติตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ของ มกท. นับตั้งแต่วัน ดังกล่าว

2) ในกรณีที่เป็นการผลิตพืชล้มลุก (ผัก และ พืชไร่) ช่วงระยะเวลาการปรับเปลี่ยนจะใช้ ระยะเวลา 12 เดือน โดยผลผลิตของพืชที่ปลูกในวันที่ พันระยะการปรับเปลี่ยนแล้ว จะสามารถ จำหน่ายเป็น "ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์" และสามารถใช้ตรา มกท. ได้ ยกเว้น พืชผักหลายฤดู เช่น ผัก พืชบ้าน กล้วย มะละกอ ฯลฯ อนุญาตให้สามารถเก็บ เกี่ยวผลผลิตและจำหน่ายเป็น "ผลิตภัณฑ์ เกษตรอินทรีย์" ได้หลังจากพันระยะการ ปรับเปลี่ยน 12 เดือนแล้ว

3) ในกรณีที่เป็นการผลิตไม้ยืนต้น ช่วงระยะเวลาการปรับเปลี่ยน ต้องใช้เวลา 18 เดือน โดย ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวในวันที่พันระยะการ ปรับเปลี่ยนแล้ว จะสามารถจำหน่ายเป็น "ผลิตภัณฑ์ เกษตรอินทรีย์" และสามารถใช้ตรา มกท.ได้

4) ในกรณีที่เป็นการผลิตพืชเพื่อส่งออกไปยังสหภาพยุโรป กำหนดระยะเวลาปรับเปลี่ยน ตาม มาตรฐานการผลิตพืช ของสหภาพยุโรป ดังนี้ พืชล้มลุกมีระยะปรับเปลี่ยน 24 เดือน และ พืชยืน ต้นมีระยะปรับเปลี่ยน 36 เดือน

5) ในกรณีที่มีการใช้ปัจจัยการผลิตต้องห้ามในพื้นที่ฟาร์มมาก่อนสมัครขอรับรองกับ มกท. ผลผลิตที่จะสามารถขายเป็นผลผลิตเกษตร อินทรีย์ได้ จะต้องเป็นผลผลิตที่เก็บเกี่ยว หลังจาก 36 เดือนนับแต่มีการใช้ปัจจัยผลิตต้องห้ามเป็นครั้งสุดท้าย

6) มกท.อาจจะกำหนดระยะเวลาปรับเปลี่ยนให้เพิ่มขึ้นได้ โดยพิจารณาจากประวัติการใช้ สารเคมีในฟาร์ม ปัญหาการปนเปื้อนมลพิษ ในพื้นที่นั้น และมาตรการในการจัดการ สารเคมีทาง การเกษตรหรือมลพิษที่ ปนเปื้อนในฟาร์ม

7) มกท. อาจยกเว้นระยะการปรับเปลี่ยนได้ หากพื้นที่การผลิตนั้นได้ทำการเกษตรตาม หลักการในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท. มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ หลักฐานที่น่ามา ยืนยันกับ มกท. เช่น บันทึกการใช้ปัจจัยการผลิตในฟาร์ม บันทึกการผลิตพืชในพื้นที่ดังกล่าว บันทึก จาก องค์กรที่ไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับ ผู้ผลิตที่แสดงว่าพื้นที่ดังกล่าวไม่มีการใช้สารเคมีมาเป็น

เวลานานและได้รับการฟื้นฟูสภาพดินโดยธรรมชาติ บทความในสิ่งตีพิมพ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิต ฯลฯ ทั้งนี้ มกท. จะตรวจสอบหลักฐานดังกล่าวและทำการประเมินขณะไปตรวจฟาร์ม และขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาเป็นกรณีไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรยั่งยืน

แนวคิดเกษตรยั่งยืน เกิดจากปัจจุบันการเกษตรไม่มีความยั่งยืนจากหลายสาเหตุ ได้แก่ การสูญเสียที่ดินจนเกิดการบุกรุกป่าเพื่อทำกิน การผูกขาดในการเกษตร เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมี เกิดเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ การทำเกษตรโรงงาน แต่เกษตรกรขาดความรู้จึงขาดทุน ดังนั้นจึงเกิดการทำการเกษตรอย่างยั่งยืนโดยประมวลจากแนวคิดต่างๆ สรุปได้ว่าต้องไม่เน้นการผูกติดกับตลาดรายใหญ่ แต่เน้นการสนองความต้องการของชุมชน ยึดชุมชนเป็นฐาน นำความรู้พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างหลากหลายมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรที่มีการไหลเวียนของระบบนิเวศในธรรมชาติ เน้นการประหยัดพลังงาน พึ่งพาปุ๋ยธรรมชาติและที่สำคัญคือ ทำการเกษตรตามความสามารถของตนเพื่อจะได้ไม่ก่อนนี้สิ้น

ความหมายการเกษตรยั่งยืน ตามการเคลื่อนไหวขององค์กรพัฒนาเอกชนบางกลุ่ม เช่น สำนักการเกษตรถาวร/วัฒนธรรมถาวร เห็นว่าการเกษตรยั่งยืนควรเป็นการออกแบบระบบการเกษตรขนาดเล็กอย่างครบถ้วน ซึ่งมีการใช้แรงงานอย่างมีประสิทธิภาพและใช้ทรัพยากรทางชีวะมากกว่า เชื้อเพลิง มีการปลูกพืชรวมทั้งเลี้ยงสัตว์หลายชนิดให้ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน ทั้งหมดนี้ให้กระทำในทัศนะที่ดี ได้แก่ (1) ความห่วงใยในโลก รวมทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ ดิน น้ำและอากาศ (2) ความห่วงใยในประชาชน ส่งเสริมการพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบต่อชุมชน การเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ (3) จำกัดขอบเขตของประชากรและการบริโภค เลิกสิ่งฟุ่มเฟือย นำเวลา แรงงาน เงิน ข้าวสารและพลังงานส่วนเกินไปใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายการห่วงใยโลกและประชาชน การเกษตรยั่งยืนตามความเคลื่อนไหวในวงวิชาการนิยมที่จะให้ความหมายของการเกษตรยั่งยืนว่า การเลือกการทำฟาร์มที่ก่อผลแก่ประโยชน์สามส่วนมากที่สุด ได้แก่ (1) คุณภาพชีวิตที่สนองความจำเป็นทางด้านสุขภาพ ความปลอดภัย อาหารและความสุขแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน (2) คุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้เพิ่มความอุดมแก่ดิน น้ำ อากาศและทรัพยากรอื่นและ (3) ด้านเศรษฐกิจคือการมีกำไร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540)

แม้ว่าโลกปัจจุบันได้ก้าวสู่ยุคหลังอุตสาหกรรม มีการผลิตบนฐานความรู้หรือสังคมตั้งอยู่บนฐานความรู้แล้วก็ตาม แต่ยังไม่ปรากฏว่าอาชีพของผู้คนจำนวนมากนับหลายพันล้านคน เกี่ยวข้องกับการเกษตร ป่าไม้และประมง ปัจจุบันจะเห็นว่าแนวคิดการเกษตรยั่งยืนและชุมชนเข้มแข็ง มีแนวโน้มไปด้วยกัน มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องนี้หลากหลายรูปแบบและมีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น ในประเทศไทยกระทรวงเกษตรฯ ได้มีการจำแนกการเกษตรยั่งยืนออกเป็น 5 แบบ ได้แก่ (1) เกษตร

ธรรมชาติเป็นรูปแบบการสร้างผลผลิตให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ (2) เกษตรอินทรีย์เป็นการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี การปลูกพืชหมุนเวียน การปรับปรุงดินผสมผสานกับการกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี (3) การเกษตรผสมผสานเป็นการปลูกหรือเลี้ยงสัตว์หลายชนิดบนพื้นที่เดียวกัน (4) วนเกษตรเป็นรูปแบบการเกษตรที่มีระบบการใช้ที่ดินสำหรับทำกิจกรรมการเกษตรระหว่างต้นไม้ในพื้นที่กับต้นไม้ในป่า ให้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์มีความสอดคล้องกัน และ (5) เกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นการจัดการทรัพยากรน้ำในไร่เพื่อสร้างผลผลิตอาหารที่เพียงพอ

การทำเกษตรยั่งยืนมีหลักการทำอยู่ 6 หลักด้วยกัน คือ (1) เน้นการไม่ผูกติดกับตลาดใหญ่ (2) เน้นการสนองความต้องการของครอบครัว ชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นสำคัญ (4) ยึดถือพื้นที่ทำการเกษตรเป็นระบบนิเวศชนิดหนึ่ง (5) เน้นเรื่องการประหยัดพลังงานในการทำเกษตรยั่งยืน และ (6) เน้นหลักการทำตามความสามารถและสภาพของเกษตรกรในการทำเกษตรยั่งยืน ยึดหลักการพึ่งตนเอง ไม่ก่อหนี้สินและลดความเสี่ยงต่างๆ

วิธีการสร้างระบบการเกษตรอย่างยั่งยืนมี 4 วิธีคือ 1) มองระบบการเกษตรทั้งหมด 2) หาคำตอบตามสถานที่และลักษณะเฉพาะแต่ละแห่ง 3) สร้างทางเลือก และ 4) เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ โดยการมองแบบป้อนเข้า/ผลได้ (Input/ Output) คือ (1) ทุนธรรมชาติ ได้แก่ที่ดิน น้ำ และทรัพยากรทางชีวภาพ ซึ่งคนอาจทำให้มันเลวลงหรือสมบูรณ์ขึ้นก็ได้ (2) ทุนทางกายภาพ ได้แก่ ทุนที่สร้างขึ้นจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีถนน การชลประทาน ไฟฟ้าและน้ำประปา เป็นต้น (3) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพแรงงานที่มีอยู่ รวมทั้งภาวะการศึกษา ทักษะและสุขภาพ (4) ทุนการเงิน นอกจากตัวเงินแล้ว อาจรวมไปถึงสิ่งที่แปรเป็นเงินได้ง่าย เช่น ปศุสัตว์ และ (5) ทุนสังคม ได้แก่ สิทธิในชุมชน ความสามารถในการขอความช่วยเหลือจากสมาชิกในสังคม การได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มหรือองค์กรเกษตรกรไปจนถึงการเรียกร้องให้รัฐบาลมาช่วยเหลือได้และเมื่อป้อนสินทรัพย์ เข้าไปแล้ว หากมีกลยุทธ์ที่เหมาะสมจะเกิดผลเป็นการเกษตรหรือการทำมาหากิน อย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย 2 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคงในการทำมาหากิน ซึ่งดูได้จากระดับรายได้ ความมั่นคงทางรายได้ การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล และความเสี่ยง 2) ด้านความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะดูได้จากคุณภาพดิน น้ำ ป่าและที่เลี้ยงสัตว์รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ สถาบันทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (อ้างถึงใน อนุช อาภาภิรม,2545) มีความเห็นว่า การพัฒนาเครือข่ายการเกษตรยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ เครือข่ายดังกล่าว ได้แก่ 1) เครือข่ายทางสังคม ให้เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรมีการเชื่อมโยงกัน แลกเปลี่ยนข่าวสารและประสบการณ์ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน 2) เครือข่ายการเรียนรู้ โดยอาศัยการทำงานร่วมกัน การคิด การตัดสินใจร่วมกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ 3) เครือข่ายธุรกิจ เช่น การขยายผลทางธุรกิจโดยอาศัยทุนและพลังทางสังคมร่วมกัน หลีกเลี่ยงการแข่งขันที่ไม่ก่อประโยชน์ สามารถบุกเบิกตลาดและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ มีทั้งเครือข่ายผู้ผลิต เครือข่ายผู้ขาย และเครือข่าย

ผู้บริโภคร และ 4) เครือข่ายเพื่อการพัฒนา ส่งเสริมการสร้างความรู้ ความตระหนักและความเข้าใจ เกี่ยวกับการเกษตรอย่างลึกซึ้งขึ้นไป จนกระทั่งเข้าถึงแก่นแท้ของปัญหาและปรัชญา สามารถเสนอ ทางออกหรือทางเลือกใหม่ๆ ในการปฏิบัติได้

จากการศึกษาหลักการเกษตรยั่งยืน ได้เสนอทั้งด้านการใช้ชีวิตที่ดีแก่เกษตรกรและความ ยั่งยืนแก่สิ่งแวดล้อม การเกษตรยั่งยืนกล่าวได้ว่าริเริ่มโดยกลุ่มเกษตรกรและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ ทำงานมาหลายปีเป็นการเคลื่อนไหวที่มีชีวิตชีวาเพื่อชีวิตที่ดีกว่า เกษตรยั่งยืนจึงกลายเป็นเกษตร ทางเลือกที่ได้รับการยอมรับ เกิดเครือข่ายเกษตรทางเลือกขึ้น ดำเนินการตั้งแต่การผลิต การจัดการ การแปรรูปและการตลาด ทำให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทองดี งามสง่า (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์แบบยั่งยืนนาหนองไผ่ บ้านบ่อแก ตำบลนาหนอง ไผ่ อำเภอลำลูกเกดบุรี จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาการดำเนินงานและศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกษตรกร อินทรีย์แบบยั่งยืน ซึ่งประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบ ดังนี้

1) การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์แบบยั่งยืนนาหนองไผ่มีการจัดตั้งกลุ่มโดยทำ วิสาหกิจชุมชน มีประธาน และสมาชิกกลุ่มที่ชัดเจน มีการระดมหุ้นละ 100 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก ประมาณ 187 คนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาล เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และ สร้างโรงเรือน ผลจากการจัดตั้งกลุ่มทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่ม

2) ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์แบบยั่งยืนนาหนองไผ่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัย ด้านผู้นำ เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีวิสัยทัศน์ดี มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี ปัจจัยด้านสมาชิก สมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคีเป็นจุดเด่น รับผิดชอบหน้าที่ของตน ไม่ขัดแย้งกัน ตั้งใจทำงาน ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร ซึ่งกลุ่มนี้มีการระดมทุน ของกลุ่มสมาชิก มีการจัดสรรผล กำไรหรือผลประโยชน์ของกลุ่ม ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้าง ความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ปัจจัยด้านสภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ กว้างใหญ่ เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ มีการสนับสนุน งบประมาณของหน่วยงานรัฐหลายหน่วยงาน ได้แก่ การส่งเสริมด้านเกษตรอินทรีย์ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและมีนักวิชาการเกษตรเข้ามาอบรมให้ความรู้ประจำ

วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการศึกษา พบว่า อายุ รายได้ จำนวนพื้นที่ถือครอง ทำการเกษตร ลักษณะพื้นที่ถือครอง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตร ความ

เพียงพอของรายได้ต่อการครองชีพ มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร และเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องเงินทุน โรคพืชระบาดและขาดแหล่งน้ำ

วีณา ขำอ้อม (2554) ศึกษาการบริหารจัดการของท้องถิ่นกับแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลเขาสามสิบหาบ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการศึกษา ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อเกษตรอินทรีย์ และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับองค์การบริหาร ส่วนตำบลเขาสามสิบหาบในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรในตำบลเขาสามสิบหาบ ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีเกษตรอินทรีย์ต่อไป จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลต้องมีส่วนร่วมและ กระตุ้นให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ผู้บริหารต้องมีการส่งเสริมศักยภาพในการเกษตรยั่งยืน และสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ผ่านนโยบาย คู่มืองบประมาณ และจัดกิจกรรม เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์พอสมควร แต่ก็ยังต้องได้รับความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เพิ่มขึ้น

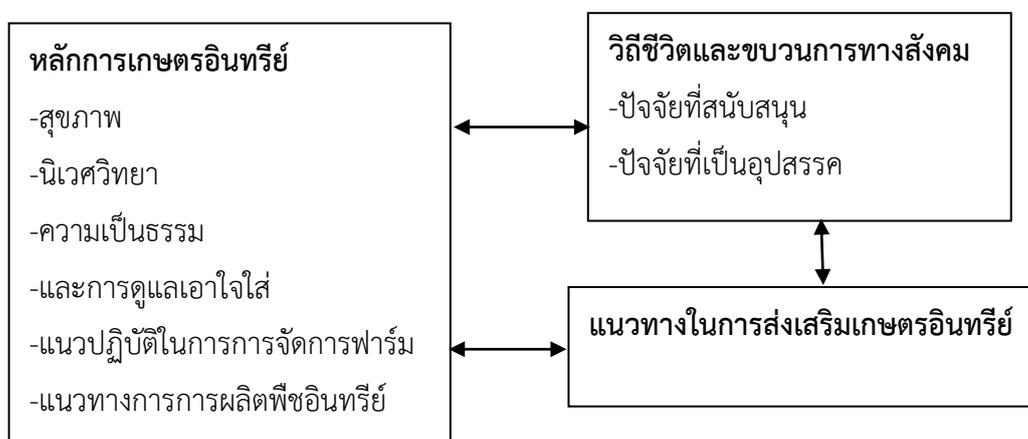
สมนึก ปัญญาสิงห์ และคณะ (2556) ศึกษาตัวแบบการจัดการการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมี สุขของครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการ ค้นคว้าและศึกษาตัวแบบการจัดการการพัฒนาของครอบครัวเกษตรกร ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและ สังคมแบบอยู่ดีมีสุขอย่างไร โดยจะทำการคัดเลือกครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อส่งเสริมและพัฒนา ครอบครัวของเกษตรกรรายอื่นๆ โดยมีตัวแบบการจัดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้จริง เกิดความน่าเชื่อถือมั่นใจและพร้อมที่จะตัดสินใจในการดำเนินชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรเพื่อความอยู่ดี มีสุขอย่างยั่งยืนต่อไป ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตกลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและหลังจากทำการเกษตรมีหนี้สิน จำนวนมาก บางครอบครัวจึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในต่างจังหวัดและต่อมาครอบครัว เกษตรกรตัวอย่างมีโอกาสได้เข้าร่วมอบรมด้านการเกษตรร่วมกับเครือข่ายปราชญ์เกษตรชาวบ้านใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมแนวคิดและแนวปฏิบัติจากปราชญ์เกษตร ชาวบ้าน ซึ่งเข้าใจง่าย มองเห็นผลได้จริง ประกอบกับประทับใจ กินใจกับคำคมพอเพียงของปราชญ์ เกษตรชาวบ้านจึงเริ่มให้ความสนใจ เปลี่ยนแปลง หักเหชีวิตและตัดสินใจทำการเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตและการจัดการพื้นที่ การเกษตรที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถลดหนี้สิน มีคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้น มีความสุขในครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านจิตใจและสุขภาพ ทางด้านการพัฒนาสามารถ พึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้มากขึ้นเช่นกัน การจัดการชีวิตและครอบครัวของเกษตรกรที่สอดคล้อง กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ค้นพบตัวแบบหรือแบบอย่างการจัดการการพัฒนาของ เกษตรกร (ตัวแบบของคน) และการจัดการพื้นที่การเกษตร (ตัวแบบของงาน) ของครอบครัว

เกษตรกรทั้ง 15 ครอบครัว ซึ่งนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกร ตามตัวชี้วัด ของนายคำ เตื่อง ภาชี ประชาญ์เกษตรกรชาวบ้าน ได้แก่ หนี้สินลดลง ไม่มีหนี้สิน เกษตรกรทำงานเบาลง ดินดีขึ้น เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ มีธรรมชาติและระบบนิเวศน์เป็นตัวช่วย มีหลักประกันชีวิตและสวัสดิการของตนเองและครอบครัว มีผู้รับช่วงงาน คือ ทายาท เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และเป็นที่ศรัทธา ลูกหลานกราบไหว้ ระลึกถึงบุญคุณก่อเกิดความกตัญญูต่อพ่อแม่และแผ่นดิน นอกจากนี้ได้พิจารณาตามตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อวิเคราะห์และตีความหมายความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกร ซึ่งได้แก่ สุขภาพอนามัย (กายและจิตใจ) ความรู้/การฝึกอบรม ชีวิตการทำงาน การประกอบอาชีพ รายได้และการกระจายรายได้ สภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและการจัดการที่ดี

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เกษตรอินทรีย์ประกอบด้วยหลักการ 4 ข้อสำคัญ คือ สุขภาพ, นิเวศวิทยา, ความเป็นธรรม, และการดูแลเอาใจใส่ เกษตรอินทรีย์ตั้งอยู่บนปรัชญาแนวคิดที่ว่า การเกษตรที่ยั่งยืนต้องเป็นการเกษตรที่เป็นไปตามครรลองของธรรมชาติ ไม่ใช่การเกษตรที่ฝืนวิถีธรรมชาติ ดังนั้น การทำเกษตรจึงไม่ใช่การพยายามเอาชนะธรรมชาติ หรือการพยายามดัดแปลงธรรมชาติเพื่อการเพาะปลูก แต่เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติและปรับระบบการทำเกษตรให้เข้ากับวิถีแห่ง ธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ไม่ใช่เพียงแค่เทคนิคการผลิต แต่เป็นวิถีชีวิตและขบวนการทางสังคม มีแนวปฏิบัติในการจัดการฟาร์มโดยรวม (General Farm Management) มีแนวทางการการผลิตพืชอินทรีย์ (Organic Crop Production) ที่ชัดเจน

นอกจากนี้คณะวิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ร่วมในการสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล คือ แนวทางการสัมภาษณ์เกษตรกร และสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนางั่วจำนวน 30 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบข้อเท็จจริงเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่

2) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล เป็นกลุ่มผู้รู้ที่ให้ข้อมูลทางด้านนโยบายการพัฒนาในชุมชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน

3) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการเกษตร ครูการศึกษาออกโรงเรียน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะทำให้ทราบถึงการสนับสนุนด้านความรู้และบริการแก่เกษตรกร

3.3 ขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้นำชุมชน และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อทราบสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพื่อสะท้อนภาพการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชน

ขั้นตอนที่สอง ให้ความรู้กับเกษตรกร เรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ ด้วยการจัดเวทีให้ผู้รู้ด้านเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์บรรยายให้กับเกษตรกร สร้างความเข้าใจในแนวทางของเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรเพิ่มเติมความรู้ สอบถามในประเด็นที่สงสัย และประเมินศักยภาพของตนเองในการทำเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่สาม ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มเป้าหมายทั้งสามกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยการสนทนากลุ่มนั้นจัดทำขึ้น 2 ครั้ง ดังนี้ ครั้งที่ 1 วันที่ 21 ตุลาคม 2559 กลุ่มเป้าหมายหลักคือเกษตรกรจำนวน 30 คน ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม คือ สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ กับปัญหา อุปสรรค และความต้องการของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ และครั้งที่ 2 วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559

กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร ผู้นำชุมชนในส่วนต่างๆ ระดมสมองหาแนวทางเพื่อให้เกิดการทำเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่สี่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการวิจัย

3.4 เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากคณะวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูลแล้ว คณะวิจัยได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาประเด็นสำคัญ นำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ คือ แนวทางการสัมภาษณ์ ทั้งในส่วนของการศึกษาสถานการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์ และแนวทางในการทำกระบวนการสนทนากลุ่ม

เทคนิคในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การใช้หลักการ Snow ball เพื่อเชื่อมโยงหากกลุ่มเป้าหมาย ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรและผู้รู้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

3.5 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ดังนี้

- 1) ตรวจสอบข้อมูล ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลและภายหลังจากการเก็บข้อมูล
- 2) การจัดระบบข้อมูล โดยสรุปข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา แล้วเปรียบเทียบข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุป
- 3) นำผลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรแบบอินทรีย์ของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์และ 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภูมิปัญญา สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

4.1 สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชน

4.1.1 บริบทชุมชน

จากการสอบถามผู้รู้ในชุมชน พบว่า ในอดีตตำบลนาजूเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ชาวบ้านอาศัยอยู่ริมทุ่งนา มีอาชีพทำการเกษตร เลี้ยงโค กระบือสำหรับใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก โดยใช้ไม้เป็นหลัก ยึดไว้เรียกว่า "หลักวัว" ตามภาษาถิ่น และชาวบ้านได้เรียกชื่อหมู่บ้าน ของตัวเองว่า "บ้านหลักวัว" หรือบ้าน "นาजू" บ้าง ต่อมาภาษาพูดได้เพี้ยนไปตามลำดับ จนเรียกกันว่า "บ้านนาजू" ในปัจจุบัน

ภาพที่ 3 แสดงหลักวัวทองคำ วัดโพธิ์กลาง

อาณาเขตติดต่อในตำบลนาजू เป็นดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลท่าพล ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลสะเตียง ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลดงมูลเหล็ก ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาค้อ

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 12,439 คน เป็นชาย 5,913 คน เป็นหญิง 6,526 คน อาชีพหลักคือการทำนา/ปลูกไผ่ยาสูบ อาชีพเสริม ทำสวนมะขามหวาน เลี้ยงสัตว์ (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเพชรบูรณ์, 2559)

พื้นที่ตำบลนาजू อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบไปด้วย 13 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 3,015 ครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกร 2,135 ครัวเรือน มีพื้นที่เกษตรรวม 21,231 ไร่ คิดเป็นร้อยละ

52 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ทำนา 16,823 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น 1,946 ไร่ มีกลุ่มเกษตรกร 2 กลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 13 กลุ่ม กลุ่มยุวเกษตรกร 4 กลุ่ม และกลุ่มอาชีพ 11 กลุ่ม

4.1.2 สถานการณ์ด้านการทำเกษตรอินทรีย์

ในปัจจุบัน วิธีการผลิตด้านการเกษตร มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีมากขึ้นในการเพิ่มผลผลิต ทำให้มีผลกระทบต่อสภาพของดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์โครงสร้างของดินเสื่อม ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นทุกปี การส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชีวภาพรวมกับการใช้ปุ๋ยเคมี จะทำให้ใช้พื้นที่ทำการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนลดต้นทุนการผลิต จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล นางั่ว จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุเพื่อเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชีวภาพ

สภาพการเพาะปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักและมีการปลูกยาสูบ พืชผัก พืชไร่ ฤดูแล้งในพื้นที่นา นอกจากนั้น ยังมีการเพาะปลูกพืชที่หลากหลาย เช่น การทำสวน ไม้ผล การปลูกไม้ยืนต้นการเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่และไก่พันธุ์เนื้อ และการเลี้ยงปลา เป็นต้น ซึ่งการทำสวนไม้ผลนั้นมะขามหวานเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพและปริมาณรองรับความต้องการของตลาดได้ สำหรับพืชอื่น ๆ ข้าวโพด ฤดูแล้ง และพืชผักชนิดต่าง ๆ ถือเป็นพืชที่ทำรายได้ให้เกษตรกรที่สำคัญ นอกจากนั้น ยังมีการขุดบ่อเลี้ยงปลา จำนวน 55 ครัวเรือน พื้นที่รวม 82 ไร่

ในปัจจุบันการเพาะปลูกพืชของเกษตรกรตำบลนางั่ว มีลักษณะการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่การใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและรายได้ โดยทำกิจกรรมผลิตจากภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี เครื่องจักรกล และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้ในการผลิตทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีการใช้ปัจจัยการผลิตเกิดความสามารถของทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางเกษตรเสื่อมโทรม รวมทั้งมีสารเคมีตกค้างไปกับผลผลิต

ซึ่งพืชส่วนใหญ่ที่เกษตรกรทำการเพาะปลูกนั้น ประกอบด้วย ยาสูบ ข้าว ข้าวโพด และผักต่าง ๆ จากการสอบถามเกษตรกรในพื้นที่ สามารถสรุปเป็นข้อมูลการเพาะปลูกในรอบปีได้ดังนี้

ยาสูบ เริ่มปลูกและดูแลตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ เดือนมีนาคมเป็นฤดูกาลเก็บใบยาสูบตลอดทั้งเดือน และเริ่มขายในเดือน เมษายน – พฤษภาคม

ข้าว บ้านนางั่วเหนือ จะทำแต่นาปี ทำนาปีละครั้ง เริ่มปลูกข้าวและดูแลต้นข้าวตั้งแต่เดือน มิถุนายน – ตุลาคม เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม

ผัก เช่น ปลูกพริก หอม กระเทียม เริ่มการปลูกและดูแลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – เดือน ธันวาคม เริ่มเก็บผลผลิตในเดือน มกราคม – พฤษภาคม

ข้าวโพด เริ่มปลูกและดูแลตั้งแต่เดือน มิถุนายน – สิงหาคม เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวโพดในเดือน กันยายน – ตุลาคม นอกจากการปลูกพืชผักทางการเกษตรแล้ว สรุปตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินชุมชนเกี่ยวกับการเพาะปลูกในรอบ 1 ปี

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ปลูกยาสูบ	→										←	
ปลูกข้าว						→						
ปลูกผัก	→										←	
ปลูกข้าวโพด						→						

ข้อมูลวันที่ : 20 กันยายน 2559

ผู้ให้ข้อมูล : นางพัชรารรณ รักภู

ข้อมูลจากปฏิทินชุมชนเกี่ยวกับการเพาะปลูกในรอบ 1 ปี พบว่า พืชทุกชนิด ใช้สารเคมีเข้มข้นทุกชนิด จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 พบว่า ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความพยายามที่จะพัฒนาพื้นที่ตำบลนางั่วให้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมสุขภาพของเกษตรกรให้มีสุขภาพที่ดี จะเห็นได้จากช่วงปี 2553-2555 ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีโครงการต่างๆ เข้ามาในชุมชน ดังนี้

1) โครงการส่งเสริมและพัฒนากาการผลิตข้าว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนสร้างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ดี และกระจายพันธุ์ให้เกษตรกรในชุมชนมีการใช้ข้าวพันธุ์ดีได้อย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาชุมชนได้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนากาการผลิตข้าว ตามระบบโรงเรียนเกษตรกรและแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ ข้าวในชุมชน

2) โครงการส่งเสริมการผลิตและพัฒนากาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในนา มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรมการพัฒนากาการผลิต ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายใต้ระบบโรงเรียนเกษตรกร เสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาชุมชนได้ สร้างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ให้เกษตรกรในชุมชนมีการใช้พันธุ์ดีอย่างทั่วถึง แก้ไขปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ในชุมชน มีกิจกรรมสร้างแปลงเรียนรู้ของเกษตรกรในชุมชน จัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมีกองทุนหมุนเวียน

3) โครงการส่งเสริมการผลิตและพัฒนาการผลิตถั่วเขียวผิวมันในนา มีกิจกรรมสำคัญ คือ ถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรมการพัฒนาการผลิต ถั่วเขียวผิวมันภายใต้ระบบโรงเรียนเกษตรกร เสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาชุมชนได้ สร้างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวผิวมันให้เกษตรกรในชุมชนมีการใช้พันธุ์ดีอย่างทั่วถึง แก้ไขปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ในชุมชน มีแเรียนรู้ของเกษตรกรในชุมชน จัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกถั่วเขียวผิวมันและมีกองทุนหมุนเวียน

4) โครงการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในพืช ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและขยายสารชีวภัณฑ์ (เชื้อราไตรโคเดอร์มา บิวเวอร์เรีย แบคทีเรีย) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตและขยายสารชีวภัณฑ์ จัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตสารชีวภัณฑ์ จัดทำแปลงเรียนรู้การใช้สารชีวภัณฑ์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติการใช้สารเคมี

5) โครงการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัย ถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรมตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร สำรวจและติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช พัฒนาการตลาดและเครือข่ายสินค้า จัดตั้งกลุ่มผู้พืชและจัดตั้งกองทุน

6) โครงการศูนย์เรียนรู้ผลิตสินค้าเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ถ่ายทอดและฝึกอบรมความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกร โดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดและฝึกอบรม เพื่อสร้างอาสาสมัครเกษตร เป็นผู้นำในการขยายผลการพัฒนา การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ พัฒนาและปรับปรุงศูนย์เรียนรู้ฯ ให้มีความพร้อมและศักยภาพในการฝึกอบรมความรู้ เป็นแหล่งฝึกอาชีพเกษตรกรและแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในพื้นที่ ศูนย์เรียนรู้ฯ ในด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและที่ดิน จากโครงการนี้พบว่า ได้เกิดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านนาจั่วเหนือ หมู่ที่ 11 มีโครงการย่อยเช่น การเลี้ยงกบของกลุ่มบ้านนาจั่วเหนือ การเลี้ยงปลาของของกลุ่มบ้านนาจั่วเหนือ การปลูกผักอินทรีย์ของกลุ่มบ้านนาจั่วเหนือ การเลี้ยงไก่ของกลุ่มบ้านนาจั่วเหนือ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีโครงการที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการการเกษตรค่อนข้างมากในระยะเวลาที่ผ่านมา แต่ก็พบว่า การส่งเสริมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์นั้นมีไม่มาก เป็นเพียงแนวทางเพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ ซึ่งพบว่าเป็นไปได้ยากเพราะมีปัจจัยหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากเกษตรเคมีเข้มข้นไปสู่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ จากการลงพื้นที่พบว่า ผู้นำชุมชนตำบลนาจั่ว โดยเฉพาะบ้านนาจั่วเหนือหมู่ที่ 11 มีความสนใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ จากการสัมภาษณ์นางพัชรารวรรณ รักภู ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาจั่ว หมู่ที่ 11 ให้ข้อมูลว่า เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 ที่ผ่านมานายไกรสร กองฉลาด รองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้รับเชิญจากกลุ่มปลูกผักเกษตรอินทรีย์ ตำบลนาจั่ว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ให้ความรู้แนวทางการร่วมโครงการ "กรีนมาร์เก็ต จังหวัดเพชรบูรณ์" แก่กลุ่มผู้สนใจ โดย นางเชาวนีย์ ลำซ่ม สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) อำเภอเมือง นางรัตนภรณ์ สีสวัสดิ์ สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง

และนางยุพิน ทองสี กำนันตำบลนางั่ว ให้การต้อนรับและร่วมรับฟังแนวนโยบาย ณ ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ประจำตำบลนางั่ว หมู่ที่ 3 ตำบลนางั่ว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า ตำบลนางั่ว มีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์เนื่องจากกลุ่มผู้นำในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาท้องถิ่นและเกษตรกรก็เริ่มเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนวิถีการผลิตจากเกษตรเคมีเข้มข้นเป็นเกษตรปลอดภัย

4.2 ปัจจัยที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์

การศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ คณะผู้วิจัยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนางั่ว ซึ่งการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ มีการบรรยายจากวิทยากรเพื่อขยายภาพให้เห็นถึงความหมายของเกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ จากนั้นให้เกษตรกรแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อแสดงความคิดเห็น สรุปเป็นประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) **ปัจจัยด้านบริบทที่ความเหมาะสม** กล่าวคือ พื้นที่ทำการเกษตรในเขตเทศบาลตำบลนางั่ว มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม คุณภาพดินดี ตั้งอยู่ใกล้เขตเมือง การคมนาคมขนส่งมีความสะดวก จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า พื้นที่ตำบลนางั่วสภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายใช้ในการเพาะปลูกได้ดีพอสมควร มีแม่น้ำไหลผ่าน 1 สาย คือ แม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการทำเกษตร แม้ในฤดูร้อนแม่น้ำป่าสักจะแห้งลงมาก แต่จากการเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่ริเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ก็พบว่าในฤดูร้อนที่ปริมาณน้ำมีน้อยก็จะเลือกชนิดของพืชผักสำหรับการเพาะปลูกที่ต้องการน้ำน้อยด้วยเช่นกัน การคมนาคมสะดวกสบาย เป็นทางผ่านไปแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น เขาต้อ ภูทับเบิก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือการต้องการสัมผัสกับธรรมชาติ การใช้ชีวิตแบบช้าๆ ต้องการบริโภคสินค้า อาหาร พืชผักที่มีความปลอดภัย จึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนทั้งด้านการเพาะปลูกและการตลาดเกษตรอินทรีย์เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว

2) **ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐ** กล่าวคือ การปลูกพืชผักแบบอินทรีย์หรือ โครงการ Green Market เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งต่อยอดนโยบายประชารัฐของรัฐบาล ที่ต้องการให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และพี่น้องประชาชน ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจฐานราก ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม เรื่องการมีส่วนร่วมและผลการดำเนินงานของกลุ่มสหกรณ์ แนวทางการยื่นขอรับรองมาตรฐานสินค้า และการสนับสนุนแนวทางการรับซื้อสินค้าของผู้ค้าปลีก โดยมีศูนย์ Tops Market ผู้ประกอบการในเครือเซ็นทรัล และห้างค้าปลีกในเพชรบูรณ์สนับสนุนสินค้าเกษตรดังกล่าว ปัจจุบันมีกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการแล้ว 4 กลุ่ม คือกลุ่มสหกรณ์บ้านน้ำตูกใต้/กลุ่มสหกรณ์ภูทับเบิก/กลุ่มเกษตรกรอำเภอน้ำหนาว และกลุ่มเกษตรกรอำเภอลำทะเมนชัย โดยนายบัณฑิตย์ เทวีทิวารักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้เน้นย้ำว่า จะทำให้โครงการกรีนมาร์เก็ต เพชรบูรณ์ มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคน

ไทยและผู้ที่เป็นบริษัทผักปลอดสารเคมีประทับใจในคุณภาพผักของจังหวัดเพชรบูรณ์ และได้เปิดโอกาสให้กลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการ ในการผลิตพืชผักปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ผลิต เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภายใต้แบรนด์ กรีนมาร์เก็ตเพชรบูรณ์ โดยติดต่อที่เกษตรกรอำเภอได้ทุกอำเภอ

3) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน จากการลงพื้นที่วิจัย พบว่า ผู้นำชุมชนพร้อมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ จากการลงพื้นที่วิจัย พบว่า ผู้นำชุมชนและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในตำบล มีความกระตือรือร้นในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตแบบใช้สารเคมีเข้มข้นมาเป็นการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี ผู้นำชุมชนได้ผลักดันให้เกิดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับแนวทางการทำเกษตรที่ปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

4.3 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์

1) ปัจจัยการติดพันระยะสัญญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกยาสูบ พบว่า เกษตรกรทุกรายมีพันธสัญญากับนายทุน (เจ้าของปัจจัยการผลิต) โดยเกษตรกรนำเงินมาลงทุนก่อน ระบายปราบศัตรูพืช ฮอร์โมน มาใช้ล่วงหน้า จึงทำให้เป็นหนี้สินไม่สิ้นสุด ส่งผลให้ไม่มีเงินลงทุนและไม่กล้าเปลี่ยนแปลง

2) ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น เหตุผลหนึ่งที่ทำให้การทำเกษตรอินทรีย์ยังไม่สามารถเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลนางั่ว เนื่องจากเกษตรกรที่ต้องการปลูกพืชแบบอินทรีย์กังวลว่าไม่สามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้เพราะพื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตรเคมีแบบเข้มข้น จากการสำรวจพื้นที่วิจัยพบว่า บริบทของพื้นที่ในตำบลนางั่วมีการปลูกยาสูบมาช้านาน ซึ่งเป็นการเกษตรที่ใช้สารเคมีแบบเข้มข้น แม้ว่าปัจจุบัน จะมีการปลูกพืชผลทางการเกษตรชนิดอื่น เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อย ก็เป็นพืชเชิงเดี่ยวที่ต้องพึ่งพาสารเคมีเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ เกษตรกรที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการผลิตมีความกังวลในเรื่องพื้นที่ข้างเคียงที่ยังใช้สารเคมีเข้มข้นแล้วก็คงยากที่ผลผลิตทางการเกษตรของตนจะปลอดภัยจากสารเคมี

3) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย จากการสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 และการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ยอมรับว่าไม่มีความรู้ที่แน่ชัดเกี่ยวกับวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ และยังมีความสับสนระหว่างคำว่าเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และเทคนิควิธีการต่างๆ

4) ปัจจัยเรื่องความมั่นคงด้านรายได้ จากการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่าความเชื่อเดิมว่าการที่มียาสูบให้โคเวตาบับซื้อผลผลิตทางการเกษตรมีความมั่นคงมากกว่าการปลูกพืชแบบอินทรีย์ที่ไม่มีตลาดรองรับ จากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านยังมีทัศนคติว่าการที่นายทุนให้

โคเวตารับซื้อผลผลิตทางการเกษตรเป็นการรับประกันว่าจะสามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้แน่นอน ถือเป็นความมั่นคงมากกว่าการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่ไม่มีแหล่งจำหน่ายที่แน่นอน

5) ปัจจัยความแตกต่างด้านทัศนคติ การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทัศนคติที่ไม่ตรงกันในครอบครัวทำให้เกษตรกรหลายรายเลือกรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าที่จะเปลี่ยนวิธีการผลิตมาเป็นเกษตรอินทรีย์ จากการสัมภาษณ์นางแดง (นามสมมติ) เกษตรกรหญิง อายุ 50 ปี เปิดเผยข้อมูลกับคณะวิจัยว่า สามียังไม่พร้อมจะเปลี่ยนวิธีการผลิตจากปัจจุบันที่ปลูกยาสูบมาทำเกษตรอินทรีย์ “สามีก็เห็นความสำคัญในเรื่องสุขภาพ แต่เรายังเป็นหนี้ เลยไม่กล้าทำอย่างอื่น” นางแดงกล่าว และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เกษตรกรหลายรายยอมรับว่า เหตุผลสำคัญส่วนหนึ่งที่ยังไม่ริเริ่มทำเกษตรอินทรีย์แม้ว่าจะมีความสนใจเพราะคู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัวมีความเห็นไม่ตรงกัน โดยเฉพาะหากผู้นำครอบครัวไม่ยินยอมก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลง

4.4 แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้นำชุมชนและการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสรุปได้ว่า จุดแข็งของชุมชนคือ ปัจจัยด้านบริบทที่มีความเหมาะสม ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐและปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาท้องถิ่น

แต่ก็พบว่ายังมีหลายปัจจัยที่เป็นอุปสรรค เช่น ปัจจัยการติดพันระสัจญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย ปัจจัยเรื่องความมั่นคงด้านรายได้ สำหรับแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์จึงขอสรุปตามประเด็น ดังนี้

- 1) การจัดการหนี้สินให้กับเกษตรกรในชุมชน อันเนื่องมาจากปัจจัยการติดพันระสัจญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ ที่ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหลุดพ้นจากวังวนของหนี้สิน การนำเงินจากนายทุนมาใช้ในกระบวนการผลิตล่วงหน้า อีกทั้งฮอร์โมน สารเคมีอื่นๆ ดังนั้นทางออกที่ควรจะเป็นคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้ามาช่วยเกษตรกรจัดการหนี้สิน เช่นการมีกองทุนให้กู้ยืมสำหรับเกษตรกรปลูกยาสูบที่ต้องการเปลี่ยนวิธีการผลิตจากกระแสหลักมาเป็นเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้การสร้างให้เกิดความมั่นคงในด้านรายได้ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกร เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรหลายราย ไม่มีความมั่นใจเกี่ยวกับตลาดรองรับและไม่มั่นใจในผลิตผลของตนเอง ไม่กล้าตั้งราคาที่สูงเกินไปทั้งๆที่ผักปลอดภัยนั้นเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคจึงมีทัศนคติว่าการไม่มีนายทุนสนับสนุนเป็นความไม่มั่นคงด้านรายได้

2) การสนับสนุนการปลูกพืชกันชน สืบเนื่องจากปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตร โดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่า หากทำเกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ผลเพราะพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ติดกับพื้นที่ที่ไม่ปลอดสารพิษ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้นำชุมชน ต้องให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรถึงหลักการปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์ กล่าวคือ ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าเกษตรอินทรีย์เป็นการปลูกเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติเกี่ยวกับดินป่าและแหล่งน้ำ ภายในพื้นที่สวนต้องไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการให้ปุ๋ยกับพืชทุกชนิด เป็นลักษณะการฟื้นฟูสภาพของดินและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของดินอย่างยั่งยืนเช่น การให้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก การปลูกพืชตระกูลถั่วเป็นปุ๋ยพืชสดให้กับผิวดิน ไม่สร้างมลพิษในพื้นที่เพาะปลูก ป้องกันมลพิษจากแปลงข้างเคียงโดยการปลูกพืชเป็นแนวกันชน เป็นการป้องกันไม่ให้ยาฆ่าแมลงจากแปลงข้างเคียง พัดมายังบริเวณพื้นที่แปลงเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้หลักการปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์ ยังส่งเสริมให้เกษตรกรพึงพิงการผลิตปุ๋ยใช้เอง เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อ

สมโชค เถระการ (2557) เสนอว่า พื้นที่แปลงพืชอินทรีย์ จะต้องไม่อยู่ใกล้กับแหล่งผลิตพืชอื่นที่มีการใช้สารเคมี พื้นที่อยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม เพราะโอกาสที่จะมีโลหะหนักปะปนมากับน้ำเข้าในพื้นที่พืชอินทรีย์ค่อนข้างสูง เพราะน้ำดังกล่าวจะไหลลงสู่แปลงเกษตรอินทรีย์ได้ ถ้าจะปลูกพืชในแหล่งหรือพื้นที่เคยใช้สารเคมีมาก่อน จะต้องหยุดการใช้สารเคมีอย่างน้อย 1 ปี

จากการสนทนากลุ่มซึ่งได้เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกร ได้รับคำแนะนำว่า การปลูกพืชกันชน เป็นวิธีการหนึ่ง ที่สามารถช่วยป้องกัน บรรเทา ความเข้มข้นของสารเคมีในบริเวณรอบๆที่จะเข้ามาสู่พื้นที่ทำการเกษตร และให้ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากเกษตรปลอดภัย สู่เกษตรอินทรีย์ ซึ่งพืชกันชน ที่เกษตรกรสามารถหาได้ในท้องถิ่น ได้แก่ กล้วยน้ำว่า น้ำเต้า ต้นไผ่ เป็นต้น

3) การให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย จากการลงพื้นที่พบว่า เกษตรกรหลายรายก็ลองผิดลองถูก ลองปลูกพืชตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโส เพื่อนบ้าน ซึ่งก็ได้ผลบ้างและล้มเหลวบ้าง เช่น กรณีของนายรัน เกษตรวัย 42 ปี ซึ่งผันตัวเองจากการทำงานประจำมาปลูกพืชแบบอินทรีย์ นายรันได้รับการจัดสรรที่ทำกินจากครอบครัว ประมาณ 5 ไร่ เพื่อทำการเกษตร เขายอมรับว่าเรียนรู้มาจากครอบครัวและลองผิดลองถูก เครื่องมือที่ทันสมัยก็ไม่ค่อยมี นายรันปลูกพืชผักหลายชนิดในที่ดิน 5 ไร่ นี้ เช่น มะละกอ ประมาณ 50 ต้น ผักกาด ต้นหอม มะกอกน้ำ สามสิบกลีบ ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ ถั่วพู กระถกรก และพืชผักอื่นๆ แล้วก็เก็บผลผลิตเหล่านี้มาขายที่ตลาดนัด (วัดโพธิ์กลาง) จากการสนทนากลุ่ม พบว่าเกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริม ความรู้ เทคโนโลยี เงินทุน เพื่อการเพิ่มผลผลิต หากเกษตรกรได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ แนวทางการผลิต และผล

ที่จะได้รับทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสุขภาพ ก็จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องความแตกต่างด้านทัศนคติระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ด้วย

4) การสร้างแหล่งเรียนรู้/แปลงสาธิต การปลูกผักปลอดภัยหรือทำเกษตรอินทรีย์ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในตำบลนางั่ว และสนทนากลุ่มสองครั้ง เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านนางั่วหมู่ 11 จัดตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านนางั่วเหนือ ซึ่งปัจจุบันเป็นโรงเรียนร้างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา นางพัชรววรรณ รักภู ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 กล่าวว่า ต้องการใช้พื้นที่บริเวณนี้ให้เกิดประโยชน์ จึงก่อตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สร้างบ่อเลี้ยงกบ บ่เลี้ยงปลา เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามาเรียนรู้ และเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน มีความเหมาะสมที่จัดสรรพื้นที่ ทำเป็นแปลงเกษตรสาธิต โรงเรียนมีพื้นที่ทั้งสิ้น 13 ไร่ น่าจะใช้พื้นที่ได้ประมาณ 1 ไร่ เพื่อจัดสรรให้กับเกษตรกรที่มีข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกิน เกษตรกรที่พื้นที่ทำการเกษตรติดกับพื้นที่ทำเกษตรกระแสหลักที่เน้นสารเคมีเข้มข้นและมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยจากสารเคมี รวมทั้งเกษตรกรที่ยังไม่มั่นใจในเรื่องตลาดรองรับ และความแตกต่างด้านทัศนคติของสมาชิกในครอบครัว แปลงสาธิตนี้จะ เป็นต้นแบบของการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรและชาวบ้านที่สนใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เกิดเป็นชุมชนผักปลอดภัยขึ้นมา โดยการจัดการในเบื้องต้น คือ สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการต้องช่วยกันจ่ายค่าน้ำประปา และจ่ายค่าไฟในกรณีใช้น้ำบาดาล ซึ่งผู้ใหญ่พัชรววรรณ รักภู ผู้ก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ยืนยันว่า น้ำสำหรับทำการเกษตรมีเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มให้พัฒนาเป็นตลาดสำหรับขายผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นเกษตรอินทรีย์ เป็นตลาดที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้เห็นการเพาะปลูกที่การันตีว่ามีความปลอดภัย ซึ่งรายละเอียดของแปลงสาธิตนั้น จะต้องประชุมผู้นำ เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หาแนวทางในเรื่องของการจัดการ เช่น การรับสมัครสมาชิก การจัดสรรที่ดิน (แปลงสาธิต) การจัดการเรื่องชนิดพืชเนื่องจากมีราคาจำหน่ายที่ต่างกัน ต้องหมุนเวียนกันเพาะปลูก การทำบรรจุภัณฑ์ เครื่องหมายการค้า การรับรองมาตรฐาน การเปิดตลาด การประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการ การหาแนวทางเพื่อพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภคและสุขภาวะของเกษตรกร และเกษตรกรต้องได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน

5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้มีหน่วยงาน/องค์กรที่สนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง จากการประชุมระดมสมองร่วมกัน กับผู้นำชุมชน หน่วยงานจากหลายส่วน เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน เพื่อดูแลสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เช่น การเป็นแหล่งกักเงินในการลงทุน การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืช และให้คำแนะนำคำปรึกษาด้านความรู้แก่เกษตรกร เช่น นักวิชาการ เกษตรอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัด พัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ด้านส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนรวมถึงแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ในเขตเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนางัว จำนวน 30 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล 3) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการเกษตร ครูการศึกษาณโรงเรียน มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนด้านการทำเกษตรอินทรีย์ 2) ให้ความรู้กับเกษตรกร เรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ 3) สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มเป้าหมายทั้งสามกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์ 4) แเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 4 ประเด็น คือ

ปัจจัยที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ มีดังนี้ 1) พื้นที่ทำการเกษตรในเขตเทศบาลตำบลนางัว มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม 2) ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐให้ปลูกพืชผักแบบอินทรีย์ในโครงการ Green Market ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) ผู้นำชุมชนพร้อมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ มีดังนี้ 1) การติดพันระสัญญากับนายทุน 2) พื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น 3) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย 4) ความเชื่อเดิมว่าการที่มีนายทุนให้โควตาซื้อผลผลิตทางการเกษตรมีความมั่นคงมากกว่าการปลูกพืชแบบอินทรีย์ที่ไม่มีตลาดรองรับ 5) ทักษะที่ไม่ตรงกันในครอบครัว

5.2 อภิปรายผล

สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ อภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การติดพันระสัญญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกยาสูบ พบว่า เกษตรกรทุกรายมีพันธะสัญญากับนายทุน (เจ้าของปัจจัยการผลิต) โดยเกษตรกรนำเงินมาลงทุนก่อน ระบายปราบศัตรูพืช ฮอร์โมน มาใช้ล่วงหน้า จึงทำให้เป็นหนี้สินไม่สิ้นสุด ส่งผลให้

ไม่มีเงินลงทุนและไม่กล้าเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ ทองดี งามสง่า (2552) ที่ได้ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์แบบยั่งยืนนาหนองไผ่ บ้านบ่อแก ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การทำนาโดยวิถีเกษตรแบบใหม่ เป็นการทำการเกษตรเคมีที่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอก และปัจจัยเหล่านี้ล้วน ต้องซื้อหรือจ้างมาทั้งสิ้น เช่น ปุ๋ยเคมี, สารเคมีกำจัดวัชพืช, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต, รถไถนา, รถเกี่ยวนา, น้ำมันเชื้อเพลิง, และแรงงาน ซึ่งการพึ่งพาปัจจัยภายนอกเช่นนี้ คือมูลเหตุหลักของความยากจนและภาระหนี้สินของเกษตรกรที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สอง การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ยอมรับว่าไม่มีความรู้ที่แน่ชัดเกี่ยวกับวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ และยังมีความสับสนระหว่างคำว่าเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และเทคนิควิธีการต่างๆ สันติ มงคลวิบูลผล (2552) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (การปลูกข้าว) ของเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าทัศนคติต่อการประกอบอาชีพทำนาและเกษตรอินทรีย์โดยเกษตรกรมีความกังวลว่าเกษตรอินทรีย์ที่มีขึ้นตอนที่ย่างยาก ผลผลิตจากการเกษตรอินทรีย์มีปัญหาการตลาด และเห็นว่าการใช้สารเคมีทำให้ผลผลิตมากกว่าเกษตรแบบอินทรีย์

ประเด็นที่สาม เรื่องทัศนคติที่ไม่ตรงกันในครอบครัวทำให้เกษตรกรหลายรายเลือกรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าที่จะเปลี่ยนวิถีการผลิตมาเป็นเกษตรอินทรีย์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เกษตรกรยอมรับว่า เหตุผลสำคัญส่วนหนึ่งที่ยังไม่ริเริ่มทำเกษตรอินทรีย์แม้ว่าจะมีความสนใจเพราะคู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัวมีความเห็นไม่ตรงกันโดยเฉพาะหากผู้นำครอบครัวไม่ยินยอมก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งในประเด็นนี้ ณิชชา ลูกรักษ์และดุสิต อธิณวัฒน์ (2556) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปรับเปลี่ยน เพื่อการผลิตพืชผักอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดราชบุรี ที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ พบว่า ปัจจัยด้านสังคมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุด ได้แก่ สมาชิกใน ครอบครัวสนับสนุนด้านนโยบาย ด้านแรงงาน และ ด้านความรู้ข้อมูลข่าวสาร เกษตรกรในพื้นที่ ช่างเคียงประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ รัฐบาลสนับสนุนด้านเงินทุน สภาพ สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ที่ดีขึ้นและสุขภาพทั้ง เกษตรกรและผู้บริโภคจะดีขึ้น

สำหรับแนวทางส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสรุปได้ว่า จุดแข็งของชุมชนคือปัจจัยด้านบริบทมีความเหมาะสม ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐและปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาท้องถิ่น แต่ก็พบว่ามีหลายปัจจัยที่เป็นอุปสรรค เช่น ปัจจัยการติดพันระสัจญากับนายทุนในการปลูกยาสูบ ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ช่างเคียงทำการเกษตรโดยใช้

สารเคมีแบบเข้มข้น ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์รวมถึง ขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย ปัจจัยเรื่องความมั่นคงด้านรายได้ สำหรับแนวทางในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์จึงขอสรุปและอภิปรายผลตามประเด็น ดังนี้

1) การจัดการหนี้สินให้กับเกษตรกรในชุมชน อันเนื่องมาจากปัจจัยการติดพันธัญญาภัณฑ์ นายทุนในการปลูกยาสูบ ที่ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหลุดพ้นจากวังวนของหนี้สิน การนำเงินจาก นายทุนมาใช้ในกระบวนการผลิตล่วงหน้า อีกทั้งฮอริโมน สารเคมีอื่นๆ ดังนั้นทางออกที่ควรจะเป็นคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้ามาช่วยเกษตรกรจัดการหนี้สิน เช่นการมีกองทุนให้กู้ยืมสำหรับเกษตรกรปลูก ยาสูบที่ต้องการเปลี่ยนวิธีการผลิตจากกระแสหลักมาเป็นเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้การสร้างให้เกิดความมั่นคงในด้านรายได้ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความมั่นใจให้กับ เกษตรกร เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรหลายราย ไม่มีความมั่นใจเกี่ยวกับตลาดรองรับ และไม่มั่นใจในผลิตผลของตนเอง ไม่กล้าตั้งราคาที่สูงเกินไปทั้งๆที่ผักปลอดภัยนั้นเป็นที่ต้องการของ ผู้บริโภคจึงมีทัศนคติว่าการไม่มีนายทุนสนับสนุนเป็นความไม่มั่นคงด้านรายได้

2) การสนับสนุนการปลูกพืชกันชน สืบเนื่องจากปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ข้างเคียงทำการเกษตร โดยใช้สารเคมีแบบเข้มข้น ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่า หากทำเกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ผลเพราะพื้นที่ทำ การเกษตรอยู่ติดกับพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้นำชุมชน ต้องให้ ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรถึงหลักการปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์ กล่าวคือ ต้องสร้าง ความเข้าใจร่วมกันว่าเกษตรอินทรีย์เป็นการปลูกเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติเกี่ยวกับดินป่าและแหล่งน้ำ ภายในพื้นที่สวนต้องไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า และไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการให้ปุ๋ยกับพืชทุกชนิด เป็น ลักษณะการฟื้นฟูสภาพของดินและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเพิ่มคุณสมบัติของดินอย่าง ยั่งยืนเช่น การให้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก การปลูกพืชตระกูลถั่วเป็นปุ๋ยพืชสดให้กับผิวดิน ไม่สร้างมลพิษใน พื้นที่เพาะปลูก ป้องกันมลพิษจากแปลงข้างเคียงโดยการปลูกพืชเป็นแนวกันชน เป็นการป้องกันไม่ให้ ยาฆ่าแมลงจากแปลงข้างเคียง พัดมายังบริเวณพื้นที่แปลงเกษตรอินทรีย์ นอกจากนั้นหลักการปลูกพืช แบบเกษตรอินทรีย์ ยังส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพิงการผลิตปุ๋ยใช้เอง เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อ

สมโชค เถตระการ (2557) เสนอว่า พื้นที่แปลงพืชอินทรีย์ จะต้องไม่อยู่ใกล้กับแหล่งผลิตพืช อื่นที่มีการใช้สารเคมี พื้นที่อยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม เพราะโอกาสที่จะมีโลหะหนักปะปนมากับ น้ำเข้าในพื้นที่ยุทธอินทรีย์ค่อนข้างสูง เพราะน้ำดังกล่าวจะไหลลงสู่แปลงเกษตรอินทรีย์ได้ ถ้าจะปลูก พืชในแหล่งหรือพื้นที่เคยใช้สารเคมีมาก่อน จะต้องหยุดการใช้สารเคมีอย่างน้อย 1 ปี

จากการสนทนากลุ่มซึ่งได้เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกร ได้รับ คำแนะนำว่า การปลูกพืชกันชน เป็นวิธีการหนึ่ง ที่สามารถช่วยป้องกัน บรรเทา ความเข้มข้นของ สารเคมีในบริเวณรอบๆที่จะเข้ามาสู่พื้นที่ทำการเกษตร และให้ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากเกษตร

ปลอดภัย สู่เกษตรกรอินทรีย์ ซึ่งพืชกันชน ที่เกษตรกรสามารถหาได้ในท้องถิ่น ได้แก่ กล้วยน้ำว่า น้ำเต้า ต้นไผ่ เป็นต้น

3) การให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรปลอดภัยและเกษตรกรอินทรีย์รวมถึงขาดความรู้เรื่องเทคนิควิธีการผลิตแบบทันสมัย จากการลงพื้นที่พบว่า เกษตรกรหลายรายก็ลองผิดลองถูก ลองปลูกพืชตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโส เพื่อนบ้าน ซึ่งก็ได้ผลบ้างและล้มเหลวบ้าง เช่น กรณีของเกษตรกรวัย 40 ปี ซึ่งผันตัวเองจากการทำงานประจำมาปลูกพืชแบบอินทรีย์ยอมรับว่าเรียนรู้มาจากครอบครัวและลองผิดลองถูกบ้าง เครื่องมือที่ทันสมัยก็ไม่ค่อยมี ต้องการการสนับสนุนเพื่อการเพิ่มผลผลิต สอดคล้องกับการศึกษาของ วนิดา สุจริตธุระการ และ จิตพกา ธนปัญญาธิวงศ์ (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ของเกษตรกร พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมการผลิต การไปทัศนศึกษา มีผลด้านบวก กล่าวคือ การที่เกษตรกรได้ออกจากพื้นที่เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ที่มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรของตนได้ ส่วน อายุ มีผลด้านลบกับการยอมรับการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หมายถึง ถ้าเกษตรกรมีอายุน้อย จะมีการยอมรับการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์มาก การเปิดใจยอมรับความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่เกิดขึ้นได้รวดเร็วกว่าเกษตรกรที่มีอายุมากซึ่งต้องใช้เวลาในการยอมรับ นอกจากนี้หากเกษตรกรได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ แนวทางการผลิต และผลที่จะได้รับทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสุขภาพ ก็จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องความแตกต่างด้านทัศนคติระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ด้วย

4) การสร้างแหล่งเรียนรู้/แปลงสาธิต การปลูกผักปลอดภัยหรือทำเกษตรอินทรีย์ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในตำบลนางัว และสนทนากลุ่มสองครั้ง เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านนางัวหมู่ 11 จัดตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านนางัวเหนือ ซึ่งปัจจุบันเป็นโรงเรียนร้างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา นางพัชราวรรณ รักภูผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 กล่าวว่า ต้องการใช้พื้นที่บริเวณนี้ให้เกิดประโยชน์ จึงก่อตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สร้างบ่อเลี้ยงกบ บ่เลี้ยงปลา เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามาเรียนรู้ และเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า สภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน มีความเหมาะสมที่จัดสรรพื้นที่ ทำเป็นแปลงเกษตรสาธิต ให้กับเกษตรกรที่มีข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกิน เกษตรกรที่พื้นที่ทำการเกษตรติดกับพื้นที่ทำเกษตรกระแสหลักที่เน้นสารเคมีเข้มข้นและมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยจากสารเคมี รวมทั้งเกษตรกรที่ยังไม่มั่นใจในเรื่องตลาดรองรับ และความแตกต่างด้านทัศนคติของสมาชิกในครอบครัว แปลงสาธิตนี้จะเป็นต้นแบบของการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรและชาวบ้านที่สนใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เกิดเป็นชุมชนผักปลอดภัยขึ้นมา และสามารถที่จะจัดสรรพื้นที่ให้กลายเป็นตลาดสำหรับขายผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นเกษตรอินทรีย์ได้ เป็นตลาดที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้เห็นการเพาะปลูกที่การันตีว่ามีความปลอดภัย ซึ่งรายละเอียดของแปลงสาธิตนั้น จะต้องประชุมผู้นำ

เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หาแนวทางในเรื่องของการจัดการ เช่น การรับสมัครสมาชิก การจัดสรรที่ดิน (แปลงสาธิต) การจัดการเรื่องชนิดพืชเนื่องจากมีราคาจำหน่ายที่ต่างกัน ต้องหมุนเวียนกันเพาะปลูก การทำบรรจุกัญชี เครื่องหมายการค้า การรับรองมาตรฐาน การเปิดตลาด การประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการ การหาแนวทางเพื่อพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภคและสุขภาพของเกษตรกร และเกษตรกรต้องได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน

5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้มีหน่วยงาน/องค์กรที่สนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง จากการประชุมระดมสมองร่วมกัน กับผู้นำชุมชน หน่วยงานจากหลายส่วน เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน เพื่อดูแลสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เช่น การเป็นแหล่งกักเงินในการลงทุน การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืช และให้คำแนะนำคำปรึกษาด้านความรู้แก่เกษตรกร เช่น นักวิชาการ เกษตรอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัด พัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ด้านส่งเสริมสุขภาพ ทั้งนี้ วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการศึกษา พบว่า อายุ รายได้ จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตร ลักษณะพื้นที่ถือครอง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตร ความเพียงพอของรายได้ต่อการครองชีพ มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร และเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องเงินทุน โรคพืชระบาดและขาดแหล่งน้ำ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1) การจัดการเรื่องกองทุน ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการเรื่องต้นทุนในการผลิตให้กับเกษตรกร เพื่อการผลิตแบบอินทรีย์จะได้เห็นผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น

2) การจัดการความรู้และสนับสนุนเทคโนโลยี จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรยังคงมีความเข้าใจตลาดเคลื่อนในเรื่องเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และหลักการสำคัญของเกษตรอินทรีย์ ดังนั้น การจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ การนำเกษตรกรไปทัศนศึกษาจะเป็นการเปิดโลกทัศน์และเพิ่มความมั่นใจให้เกษตรกรมากขึ้น นอกจากนี้การสนับสนุนพันธุ์พืช สนับสนุนด้านเทคโนโลยีการผลิตเพื่อการผลิตที่มีประสิทธิภาพ

3) การผลักดันให้เกิดแปลงสาธิตและตลาดพืชผักอินทรีย์ในชุมชน จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าสภาพแวดล้อมของฟาร์มหรือพื้นที่ทำการเกษตรมีส่วนอย่างมากในการตัดสินใจผลิตแบบอินทรีย์ ดังนั้น การผลักดันให้มีพื้นที่สาธารณะ ให้เกษตรกรได้ทดลอง เรียนรู้ และมีตลาดชุมชนเกิดขึ้น จะเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกษตรกรในตำบลนางั่วเป็นต้นแบบด้านการทำเกษตรอินทรีย์ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ การวิจัยเพื่อหาแนวทางร่วมกันระหว่าง เกษตรกร ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ ให้มีการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร และการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้เป็นตลาดรองรับ สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. (2541). **เศรษฐกิจชุมชนชุมชนพึ่งตนเองแนวคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณ จำกัด
- กิ่งพิกุล ชำนาญคง. (2548). **การให้ความหมายทางสังคม “สุขภาพแบบองค์รวม”**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2555). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร. **โครงการนวัตกรรมสร้างเสริมสุขภาพ. โครงการพัฒนาและวิจัยสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข.** สนับสนุนโดยสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา
- จตุพร ศิริอุดม.(2554). **การจัดการความรู้เรื่องการเกษตรปลอดภัยของศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงชุมชนตำบลวังหิน อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2543). **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง**. พิมพ์ครั้งที่ 6 ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- ณัชชา ลูกรักษ์และดุสิต อธิวัฒน์ (2556).ปัญหาและอุปสรรคในการปรับเปลี่ยน เพื่อการผลิตพืชผักอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดราชบุรี ที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์. **Thai Journal of Science and Technology**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2556)
- ประเวศ วะสี. (2542). **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- ทวีศักดิ์ วิยะชัย.(2543). **การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่**.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทองดี งามสง่า. (2552). **การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษา : กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์แบบยั่งยืนนาหนองไผ่ บ้านบ่อแก ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์**.วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- วัลลภ พรหมทอง และคณะ.(2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2553). **คู่มือผู้นำสุขภาวะตำบล : การสร้างนโยบาย ยุทธศาสตร์** สันติ มงคลวิบูลผล.(2552). **แนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (การปลูกข้าว) ของเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี** สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์.(2560). **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ACT Organic Standards** สืบค้นวันที่ 31 มีนาคม 2560 จาก, <http://www.actorganic-cert.or.th/download/organic-standards>
- เสรี พงศ์พิศ. บรรณาธิการ. (2542). **เศรษฐกิจชุมชน : ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท.(2557). **แนวทางเกษตรอินทรีย์**. สืบค้นวันที่ 20 กรกฎาคม 2558 จาก, <http://www.greennet.or.th/article/86>
- ศูนย์เกษตรอินทรีย์กรีนเนท.(2557). **หลักการเกษตรอินทรีย์**. สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2559 จาก, <http://www.greennet.or.th/article/317>
- David W. Crowder and John P. Reganold. (2014). Financial competitiveness of organic agriculture on a global scale. **Current Issue**. vol. 112 no. 24
- Wanida Sujaritturakarn and Jitpaka Tanapanyaratchawong. Factors Influencing the Adoption of Production Techniques and Applications of Organic Fertilizer for Farmer in Hatyai District, Songkhla Province. **Suranaree J.Soc.** Vol.4 No.1; June 2010 (29-44)

ภาพการลงพื้นที่ศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์

ภาพประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ครั้งที่ 1 วันที่ 21 ตุลาคม 2559

ภาพประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ครั้งที่ 2 วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. นายประดิษฐ์ พาเข็ม ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลนางัว
2. นายทองใบ โค้บุญ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลนางัว (สท.)
3. นายบุญมี พรหมสุข สมาชิกสภาเทศบาลตำบลนางัว (สท.)
4. นางเขาวนีย์ ลำชม ครูการศึกษา นอกโรงเรียนประจำตำบลนางัว
5. นางพัชรารรณ รักภู ผู้ใหญ่บ้านบ้านนางัว หมู่ที่ 11
6. นางคะนิงนิตย์ โค้บุญ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านนางัว หมู่ที่ 11
7. นางพรเพ็ญ รักภู เกษตรกร
8. นางสาวสมจิต เรืองนา เกษตรกร
9. นางอรอุมา แก้วก้อ เกษตรกร
10. นายตรุณัย ชมสุข เกษตรกร
11. นายอดิศักดิ์ รุ่งวาง นักเรียน กศน. หมู่ที่ 10
12. นายณรงค์ มาตรวังษ์ นักเรียน กศน. หมู่ที่ 10

แนวทางการสัมภาษณ์เกษตรกร

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี
ที่อยู่.....หมายเลขโทรศัพท์.....

สถานภาพในครอบครัว

- ผู้นำครอบครัว สามี ภรรยา บุตร-หลาน

จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นเกษตรกร.....คน ประกอบอาชีพอื่น.....คน

รายได้ต่อเดือน/ต่อปี.....

ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมตอนต้น มัธยมตอนปลาย
 อนุปริญญา ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

การถือครองที่ดิน

- เป็นเจ้าของ จำนวน.....ไร่
 ใช้พื้นที่ของครอบครัว(ไม่ต้องเช่า) จำนวน.....ไร่
 เช่าพื้นที่ จำนวน.....ไร่

สภาพแวดล้อมบริเวณรอบๆพื้นที่ทำการเกษตร

.....
.....

การเป็นสมาชิก/หัวหน้า กลุ่มองค์กรต่างๆ (ระบุ)

.....
.....

ปัจจัยที่สนับสนุนให้ทำเกษตรอินทรีย์

.....
.....
.....

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำเกษตรอินทรีย์

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....

แบบฟอร์มรับรองการนำผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์

๑. ชื่อโครงการวิจัย แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาล ตำบลนางิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
๒. ชื่อนักวิจัย/นักประดิษฐ์ อาจารย์กิติยวดี สีดา
๓. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
๔. ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2559
๕. ปีที่งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ดำเนินการเสร็จ ปี พ.ศ. 2560
๖. ปีที่นำไปใช้ประโยชน์ ปี พ.ศ. 2560
๗. การนำไปใช้ประโยชน์
 - ๗.๑ ชื่อหน่วยงาน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ
 - ๗.๒ ที่อยู่หน่วยงาน บ้านนางิ้วเหนือ หมู่ที่ 11 ตำบลนางิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

๑. การนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ (โปรดระบุรายละเอียด)

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำที่มีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือเกษตรกร ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ภาระหนี้สินที่เกิดจากพันธะสัญญากับนายทุนยาสูบ การขาดความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ และข้อจำกัดเรื่องพื้นที่เพาะปลูก จากผลการวิจัยนี้ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะในเรื่องการบริหารจัดการ การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะข้อเสนอแนะจากการวิจัยที่พบว่า ควรจัดสรรพื้นที่สาธารณะบริเวณโรงเรียนบ้านนางิ้ว หมู่ 11 ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ทำการเรียนการสอน ให้เป็นแปลงสาธิต สำหรับเกษตรกรที่ต้องการปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์ และการผลักดันให้เกิดตลาดผักของชุมชนในอนาคต โดยข้าพเจ้าจะนำผลการวิจัยและแนวทางการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์เสนอต่อรองผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อของบประมาณสนับสนุนการจัดสรรแปลงสาธิตพันธุ์พืช และแนวทางการสร้างตลาดผักของชุมชนเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมสุขภาพที่ดีคนในชุมชนต่อไป

.....
(นางพัชรารรณ รักภู)

ผู้นำไปใช้ประโยชน์

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านนางิ้วเหนือ หมู่ที่ 11

ประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

วันที่ให้ข้อมูล 10 กุมภาพันธ์ 2560

หมายเหตุ

การใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ เช่น ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะในเรื่องต่างๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของประชาชนดีขึ้น ได้แก่ การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณสุข ด้านการบริหารจัดการ สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย ภาคประชาชน ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ด้านวิถีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย เช่น ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยเชิงนโยบายในการนำไปประกอบเป็นข้อมูลการประกาศใช้กฎหมาย หรือกำหนดมาตรการกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ หรือนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น

แบบฟอร์มรับรองงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่
ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖ – ปัจจุบัน

๑. ชื่อโครงการวิจัย แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
๒. ชื่อนักวิจัย อาจารย์กิตติวดี สีดา
ผู้ช่วยวิจัย อาจารย์ไจสคราญ จารีกสมาน และ อาจารย์สวรรค์ ยมสีดา
๓. คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
๔. ทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปี 2559 จำนวน 95,000 บาท
๕. ปีที่ดำเนินการวิจัยเสร็จ ปี พ.ศ. 2560
๖. ปีที่เผยแพร่บทความวิจัย ปี พ.ศ. 2560
๗. ชื่อบทความวิจัยที่ตีพิมพ์หรือเผยแพร่ เรื่อง “THE FACTORS PROMOTING AND OBSTRUCTING FARMERS’ ORGANIC FARMING IN NAAGUA COMMUNE MUNICIPALITY, MUANG DISTRICT, PHETCHABUN PROVINCE”

ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร.....
.....

ได้นำเสนอผลงานวิจัยในงานประชุมวิชาการนานาชาติ

The 10th International “Dynamics of Humanities and Social Sciences in Cross-Border Societies” at Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, Thailand, February 2-3, 2017

พร้อมนี้ ได้แนบบทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่หรือนำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการระดับชาติ/นานาชาติ จำนวน ๑ ชุด

ลงชื่อ.....

(อาจารย์กิตติวดี สีดา)

วันที่ 31 มีนาคม 2560

หมายเหตุ

หากนักวิจัยท่านใดได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเพชรบูรณ์ ไม่ต้องแนบบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารและ/หรือ Proceeding

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. หนังสือเชิญวิทยากร

ภาคผนวก ข. ภาพการลงพื้นที่และการสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

ภาคผนวก ง. แนวทางการสัมภาษณ์เกษตรกร

ภาคผนวก จ. หนังสือรับรองการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ฉ. หนังสือรับรองงานวิจัยได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่

ภาคผนวก ซ. ประวัตินักวิจัย

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล

นางกิติยวดี สีดา

Mrs. Kitiyavadee Seeda

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

3 3610 0882 81 6

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน่วยงานที่สังกัด

สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

โทรศัพท์

0567-17100 ต่อ 1321 โทรศัพท์ 056-717137

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2553

ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2548

ศศ.บ. (การจัดการการพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

สังคมวิทยา/ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์/สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ประวัติการทำงาน

งานวิชาการ

พ.ศ. 2557

เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการรายนักพัฒนาสังคม

เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการกระบวนการและเทคนิคการทำงานพัฒนาฯ

งานวิจัย

พ.ศ. 2556

การวิจัยเรื่องผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของ
ชาวนา ปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

พ.ศ. 2557

วิจัยในชั้นเรียนเรื่องรูปแบบการสอนเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้การใช้เครื่องมือและ
เทคนิคอย่างมีประสิทธิภาพ

พ.ศ. 2558

การแปรรูปข้าวไรซ์เบอร์รี่เพื่อพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน
ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

พ.ศ. 2559

แนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างสุขภาวะชุมชนในพื้นที่เทศบาล
ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวใจศรกาญจนา จารึกสมาน

Miss Jaisakran Jarueksamarn

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 6799 00059 13 1

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สังกัด สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

หมายเลขโทรศัพท์ 056-717100 ต่อ 1321 โทรสาร 056-717-137

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2558 ศศ.ม. (การบริหารการพัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พ.ศ. 2553 ศศ.ม. (ภูมิภาคศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พ.ศ. 2544 ศ.บ. (ศิลปะไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

- ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประวัติการทำงาน

งานวิชาการ

- พ.ศ. 2557 เอกสารประกอบการสอนรายวิชาปัญหาสังคมและประเด็นด้านการพัฒนา
เอกสารประกอบการสอนรายวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาสังคม

งานวิจัย

- พ.ศ. 2555 รายงานการวิจัยในชั้นเรียน เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเขียนในรายวิชา พลวัตสังคมไทย รหัสวิชา 2500102 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- พ.ศ. 2558 ทู่นทางสังคมกับการจัดการมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม กรณีศึกษา พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาพื้นบ้านวัดโฆษา บ้านท่าช้าง ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล

นายสวรรคค์ ยมสีดา

Mr Sawan Yomseeda

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 4001 01132 55 8

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำพิเศษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน่วยงานที่สังกัด

สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

โทรศัพท์

0567-17100 ต่อ 1321 โทรศัพท์ 0567-137

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2548

ศศ.ม. (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พ.ศ. 2544

พธ.บ. (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

เศรษฐศาสตร์/นโยบายสาธารณะ

ประวัติการทำงาน

งานวิชาการ

พ.ศ. 2557

เอกสารประกอบการสอนรายวิชานโยบายเพื่อพัฒนาสังคม
เอกสารประกอบการสอนรายวิชาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น

งานวิจัย

พ.ศ. 2558

การจัดการทุนทางสังคมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ตำบลหินฮาว
อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์